

Natàlia JORGE LÓPEZ

LA RESPONSABILITAT CIVIL DE L'ADVOCAT

*Treball Fi de Carrera
dirigit per
Isabel ARIAS DÍEZ*

Universitat Abat Oliba CEU
FACULTAT DE CIÈNCIES SOCIALS
Llicenciatura en Dret

2012

Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique
tribuere.

ULPIA, *DIGEST* 1, 1,10, 1.

Resumen

La problemática actual de la responsabilidad civil del abogado se debe, frecuentemente, a una mala comprensión de la función del abogado. Mediante el encargo profesional el abogado se compromete a satisfacer tareas judiciales, extrajudiciales y en cualquier caso disponer todos los medios a su alcance para la resolución favorable del mismo. Sin embargo, muchos clientes exigen resultados, olvidando que el resultado final deseado y esperado no depende en último lugar del abogado, sino de un tercero, el juez.

A pesar de lo anterior, la exigencia en cuanto a responsabilidad civil del abogado también se acentúa actualmente por una mayor sensibilidad en las cuestiones de deontología, aspecto que también tiene que ser contemplado en las actuaciones de los abogados, ya que estas actuaciones son susceptibles de generar efectivamente responsabilidad civil.

*Por este motivo, en este trabajo se pretende aclarar en qué casos, de acuerdo con la jurisprudencia, el abogado puede responder civilmente y qué elementos configuran la responsabilidad civil del abogado. Se analizará en primer lugar la responsabilidad civil, posteriormente la responsabilidad civil en el campo concreto de los abogados y en último lugar la cuestión de la *lex artis*.*

El problema existe y prueba del auge de las cuestiones de deontología es el nuevo sistema de acceso a la abogacía, previsto en la Ley 34/2006, de 30 de octubre de Acceso a las Profesiones de Abogado y Procurador de los Tribunales. Los nuevos graduados en Derecho deberán demostrar conocimientos suficientes de práctica jurídica y deontología profesional en el caso que quieran ejercer como abogados o procuradores.

Resum

La problemàtica actual de la responsabilitat civil de l'advocat es deu, freqüentment, a una mala comprensió de la funció d'aquest. Mitjançant l'encàrrec professional l'advocat es compromet a satisfer tasques judicials, extrajudicials i en tot casa disposar tots els mitjans que estiguin al seu abast per la resolució favorable del cas en qüestió. No obstant, molts clients exigeixen resultats, oblidant que el resultat final desitjat i esperat pel client no depèn en últim lloc de l'advocat, sinó d'un tercer, el jutge.

Nogensmenys, la responsabilitat civil de l'advocat també s'accentua actualment per una major sensibilitat en les qüestions deontològiques. Qüestió que també ha de ser contemplada en les actuacions de l'advocat susceptibles de generar efectivament responsabilitat civil.

Per aquest motiu, en aquest treball es pretén aclarir en quins casos, d'acord amb la jurisprudència, l'advocat pot respondre civilment i quins elements configuren la responsabilitat civil de l'advocat. S'analitzarà en primer lloc la responsabilitat civil i posteriorment, posteriorment la responsabilitat civil en el camp concret dels advocats i en últim lloc la qüestió de la *lex artis*.

El problema existeix i prova d'aquest auge de les qüestions deontològiques és el nou sistema d'accés a l'advocacia, previst a la Llei 34/2006, de 30 d'octubre d'Accés a les professions d'advocat i procurador dels tribunals. Els nous graduats en

Dret hauran de demostrar coneixements suficients de pràctica jurídica i deontologia professional en el cas que vulguin exercir com a advocats o procuradors.

Abstract

The actual problematic of the lawyers' civil responsibility is due, frequently, to a bad comprehension of the lawyer's role. The lawyer through a professional assignment is compromised to satisfy judicial duties, extrajudicial and to put the best means. In this case, frequently, these claims from the clients are due to the results' exigencies expected on the judicial duties. However, the final desired result and expected by the client not depend at last from the lawyer, but from a third, the judge.

Nevertheless, the lawyer civil liability also is stressed actually by a major sensitivity in deontology matters. This also has to be contemplated in the lawyers' acts, sensitive to generate civil obligations.

For this reason, this project expects to clarify en what scenarios, in accordance with the jurisprudence, the lawyer may respond in a civil way and which elements make up the civil obligation of the lawyer. In first place, it will be analyzed the civil liability, afterwards the civil liability in the specific field of the lawyers and finally the matter of the lex artis.

The problem exists and prove of the peak of the deontology matters, is the new system access to the law, envisage in Law 34/2006, October 30th. The new Law graduates will have to prove enough knowledge of judicial practice and professional deontology in case they want to practice as lawyers or attorneys.

Paraules claus / Keywords

Responsabilitat civil – Responsabilitat contractual – Responsabilitat extracontractual
– Advocat – Millors mitjans – Lex Artis.

Civil liability – Contractual liability – Tort liability – Lawyer – Best means – Lex artis.

Sumari

Introducció	11
I. La responsabilitat civil.....	13
I.1 Qüestions generals	13
I.2 Elements de la responsabilitat civil	14
I.3 Delimitació de la responsabilitat civil contractual i extracontractual.....	16
I.3.1 La unitat de la culpa civil.....	19
I.4 Dret comparat (italià, francès i alemany)	22
II. Responsabilitat civil de l'advocat.....	25
II.1 Qüestions generals	25
II.2 Naturalesa jurídica de la relació advocat-client	27
II.2.1 El contracte d'arrendament de serveis i l'obligació de mitjans.....	32
II.3 Requisits i elements que configuren la responsabilitat de l'advocat	36
II.4 Actes de l'advocat generadors de responsabilitat civil: casuística.....	42
II.4.1 Transcurs de terminis	43
II.4.2 Error en la jurisdicció	45
II.4.3 Omissió d'elements rellevants	45
II.4.4 Falta d'assistència o personació	46
II.4.5 Qüestions relatives al Registre de la Propietat.....	48
II.4.6 No devolució de la documentació entregada pel client.....	49
II.5. Casos de no responsabilitat de l'advocat	50
III. Lex artis i la responsabilitat civil de l'advocat.....	54
III.1 Concepte de <i>lex artis</i>	54
III.2 <i>Lex artis</i> com a contingut propi de l'advocat.....	54
III.2.1 Codis deontològics de l'advocacia.....	58
Conclusions	61
Bibliografia	65
Annex.....	70

Introducció

La Responsabilitat es desprèn d'un dels tres axiomes amb els quals ja els romans van sintetitzar els grans principis del Dret. A saber: <<*Honeste vivere* (viure honestament), ***alterum non laedere*** (no danyar a l'altre) i *suum cuique tribuere* (donar a cadascú el que li correspon)>>. D'aquesta forma no es protegeix a qui causa el dany, sinó a qui el sofreix. Es persegueix restablir tant com sigui possible la situació del qui ha sofert el dany. Això és el que s'entén per *responsabilitat*, per *respondre*.

El present treball es centra en la **responsabilitat civil de l'advocat** i té principalment els següents **objectius**: en primer lloc, [la necessitat de] determinar el tractament jurídic de la responsabilitat a Espanya; després, el tractament de la responsabilitat civil en el context dels advocats; i tot seguit, verificar les previsions als codis de deontologia i la *lex artis* de l'advocacia. Tot això amb el benentès del dret a la tutela judicial efectiva (art. 24 CE) i de la funció social que caracteritza a l'advocat. L'advocat és col·laborador necessari del funcionament jurisdiccional, doncs se li confia la defensa efectiva dels drets individuals i col·lectius. *Ergo*, dels seus errors es poden derivar conseqüències extremadament greus.

Així, l'**enfocament** que pretén abordar el treball en el marc de la responsabilitat civil de l'advocat, degut a la limitació del temps i la necessària acotació, és la naturalesa d'aquesta, els elements per poder-la distingir i, específicament, quins actes de l'advocat generen responsabilitat.

El mètode emprat es basa en la concreció, en un primer terme, de la responsabilitat civil en general, exaltant-ne els elements configuradors d'aquesta. Al mateix temps, els límits entre la responsabilitat contractual i l'extracontractual, així com el fenomen de la "*unitat de la culpa civil*" amb l'ajuda de Jurisprudència i una aproximació al Dret Comparat. Tot això anterior per tal de poder estudiar, en un segon terme, la responsabilitat civil concretament en el camp de l'advocacia i aportar un succint anàlisi jurisprudencial. Finalment, es completa l'anterior amb qüestions de deontologia i *lex artis*.

I. La responsabilitat civil

I.1 Qüestions generals

El punt de partida per tal que tingui lloc la responsabilitat per DE COSSIO¹ és un comportament, un acte humà, que *a priori* es considera causant d'un dany:

La lesión de un bien jurídico determina, por tanto, el nacimiento de una responsabilidad, en cuanto a <<hecho causal>> del daño puede ser imputado o atribuido a determinada persona, la cual habrá, por tanto, de sufrir la compulsión, sufrir la pena o reparar por su cuenta el daño, es decir, responder de la infracción producida.

La responsabilitat nascuda pot ésser de caràcter penal o civil. Mentre la primera inicia una relació de Dret públic i comporta la imposició d'una pena, la segona està dins l'àmbit del Dret privat i comporta una responsabilitat pecuniària, un dret de crèdit o una restitució *in natura*, sent una relació *inter partes*, accionada només a través de la iniciativa de la persona que ha sofert el dany².

Així, la responsabilitat civil es mostra com a la previsió legal a l'obligació de respondre dels nostres actes en el moment en que es causi un dany³; és la reacció jurídica davant del dany. PARRA LUCÁN⁴ defineix la responsabilitat civil de la següent manera:

La responsabilidad civil hace referencia a la obligación que tiene un sujeto de indemnizar los daños sufridos por un tercero. Cuando alguien sufre un daño, en su persona o en sus bienes, el ordenamiento puede optar entre permitir que la víctima soporte el daño por entero o establecer la obligación del causante a repararlo. El régimen de responsabilidad civil establece, por tanto, el conjunto de reglas relativas a qué daños deben ser reparados, en qué supuestos, a qué sujetos se les debe imputar y con arreglo a qué criterios.

¹ DE COSSIO, A; DE COSSIO, M.; LEÓN-CASTRO, J.: *Instituciones des Derecho Civil. Parte General. Obligaciones y contratos*: Civitas, 1991, p.499.

² En aquest sentit també es pot distingir un altre tipus de responsabilitat: la responsabilitat patrimonial de l'Administració. Cfr.: art. 139 i s. de Llei 30/1992, de 26 de novembre del Règim Jurídic de les Administracions Públiques i el Procediment Administratiu Comú.

³ Apunta "previsió legal a l'obligació" en tant que des d'una visió *iusnaturalista* l'obligació és prèvia a qualsevol previsió legal; en sí mateixa la provocació d'un dany constitueix una obligació. "El mérito de haber dotado a la responsabilidad civil extracontractual de una nueva base y de una configuración dogmática corresponde a la Escuela del Derecho Natural. En ella, por primera vez, se encuentra afirmado el principio de que el hecho ilícito como tal genera la obligación de resarcimiento del daño causado". DíEZ-PICAZO, L.: *Derecho de daños*: Civitas, 1999, p.76.

⁴ MARTÍNEZ DE AGUIRRE, C i PARRA LUCÁN, M.A.: *Curso de Derecho Civil (II). Derecho de obligaciones*. Madrid: Colex, 2000. p. 787.

Aquesta obligació es contempla dins el marc del Codi Civil i es distingeix la contractual de l'extracontractual (art. 1101 i art. 1902 CC)⁵. En primer lloc, s'ha de determinar quins són els elements que configuren aquesta responsabilitat civil per ser distingida d'entre els actes jurídics; en segon lloc, la delimitació de la responsabilitat contractual i l'extracontractual; i, en tercer lloc, l'estat de la qüestió en el dret comparat.

I.2 Elements de la responsabilitat civil

L'existència de responsabilitat civil es determina per la concurrència de varis elements. Primerament, si existeix una suposada responsabilitat és que prèviament existeix una obligació, sent aquesta una obligació de donar, fer o no fer alguna cosa (art. 1088 CC⁶); nascuda de la llei (art. 1090 CC: Codi Civil o llei especial⁷), contractes i quasi contractes (art. 1091 CC⁸), i actes i omissions il·lícits (disposicions del Codi Penal) o que intervingui culpa o negligència (art. 1902⁹ -1910 CC).

Per tant, en aquest darrer sentit es distingeix una responsabilitat dins el marc contractual i una responsabilitat fora del contracte, sinó pel fet d'haver causat un dany a un tercer ja sigui per acció, omissió o negligència, és a dir, responsabilitat extracontractual o aquiliana¹⁰.

Els elements d'aquesta responsabilitat civil són l'existència d'una acció o omissió il·lícita, la realitat i constatació del dany causat, la culpabilitat del subjecte agent i un nexa causal entre el primer requisit i el segon, és a dir, entre el dany i

⁵ Art. 1101 CC: "Quedan sujetos a la indemnización de los daños y perjuicios causados los que en el cumplimiento de sus obligaciones incurrieren en dolo, negligencia o morosidad, y los que de cualquier modo contravinieren al tenor de aquella". Art. 1902 CC: "El que por acción u omisión causa daño a otro, interviniendo culpa o negligencia, está obligado a reparar el daño causado".

⁶ Art. 1088 CC: "Toda obligación consiste en dar, hacer o no hacer alguna cosa".

⁷ Art. 1090 CC: "Las obligaciones derivadas de la ley no se presumen. Sólo son exigibles las expresamente determinadas en este Código o en leyes especiales, y se regirán por los preceptos de la ley que las hubiere establecido; y, en lo que ésta no hubiere previsto, por las disposiciones del presente Libro".

⁸ Art. 1091 CC: "Las obligaciones que nacen de los contratos tienen fuerza de ley entre las partes contratantes, y deben cumplirse al tenor de los mismos".

⁹ Capítol II, de les obligacions que neixen per culpa o negligència. Responsabilitat extracontractual. Art. 1902 CC: "El que por acción u omisión causa daño a otro, interviniendo culpa o negligencia, está obligado a reparar el daño causado".

¹⁰ De fet, sorgeix la qüestió de si davant una situació es poden contemplar ambdues responsabilitats. Per exemple, el cas del qui pateix un accident en el context d'un *tour* organitzat mitjançant un vehicle concret (extracontractual) i que, a més, les condicions en que s'ha dut a terme el *tour* no han estat les prèviament pactades (contractual). Aquest fenomen es coneix per *cúmulo de responsabilitats* i més endavant serà tractat en la delimitació de les dues responsabilitats. Cfr. l'epígraf I.3 *Delimitació de la responsabilitat civil contractual i extracontractual i el subepígraf I.3.1 La unitat de la culpa civil*.

l'acció o omissió. I això es pot observar de forma consolidada a la jurisprudència. La Sentència del Tribunal Suprem en data 14 de maig de 2002 (RJ 2002/4444) recull els requisits de la responsabilitat civil i així ho estableix al fonament de dret primer:

“Resultan, por tanto plenamente definidos los elementos fácticos configuradores de la responsabilidad extracontractual de la expresada entidad tanto los objetivos, causa y nexos causal, como el subjetivo por la imprevisión en la causación de los daños. Consecuentemente, se desestima el motivo. En efecto, según reitera la sentencia de esta Sala de 2 de marzo de 2000, toda obligación derivada de un acto ilícito exige indudablemente los siguientes requisitos:

a) una acción u omisión ilícita;

b) la realidad y constatación de un daño causado;

c) la culpabilidad que en determinados casos se deriva del aserto de que, sí ha habido daño ha habido culpa,

y d) de un nexo causal entre el primer y segundo requisito (sentència de 14 de maig de 2002 [RJ 2002/4444])”.

L'acció o omissió il·lícita¹¹ ha de ser realitzada pel subjecte agent i ha de provocar un dany sent-ne aquest el culpable¹². El dany ocasionat pot ser de naturalesa material o moral; de durada duradora, continuada o sobrevinguda; i de diferents tipus, veure per exemple: danys morals, a la vida, lesions corporals, pèrdua d'oportunitat, derivats de relacions familiars, al medi ambient o lesió de drets fonamentals (honor, intimitat i pròpia imatge)¹³. A més, cal que hi hagi un nexa causal entre l'acció o omissió i el dany, per això impera la màxima de la *conditio sine qua non*. Cal que hom es regeixi per les regles de la lògica per comprovar si el dany s'hagués produït o no en el suposat cas que la conducta del subjecte agent no s'hagués executat. Nogensmenys, la relació de causalitat es pot trencar d'acord amb Jurisprudència per l'actuació de la víctima (persona que es puja a un arbre d'un solar que no és seu) o per un cas fortuït (cas inevitable, que no s'ha pogut preveure)¹⁴.

¹¹ *“Pero no toda abstención es fuente de responsabilidad, sino sólo cuando haya un especial deber de actuar”*: Díez-Picazo, L.; GULLÓN, A.: Sistema de derecho civil (Vol II). Madrid: Tecnos, 2008, p. 544.

¹² La jurisprudència tendeix a parlar de certa objectivació malgrat l'article 1902 CC. Cfr.: Ferrándiz, J.R.; O'Callaghan, X.; ROCA, E. Responsabilidad civil. Cuestiones generales y su efecto reparador. Madrid: La Ley, 2010. p. 12.

¹³ A posteriori, atendre a la valoració d'aquest dany segons criteris o barems (per exemple: Annex, actualitzat per la Resolució 24 de gener 2012, del Reial Decret Legislatiu 8/2004, de 29 de octubre, mitjançant el qual s'aprova la Llei de responsabilitat civil i assegurança en la circulació de vehicles a motor) i atendre també a la possible concurrència de responsabilitat.

¹⁴ Cfr.: Ferrándiz, J.R.; O'CALLAGHAN, X.; ROCA, E. Responsabilidad civil. Cuestiones generales y su efecto reparador. Madrid: La Ley, 2010. p. 234 i s. i 273 i s.

DÍEZ-PICAZO i ANTONIO GULLÓN defineixen així la responsabilitat: “*sujeción de una persona que vulnera un deber de conducta impuesto en interés de otro sujeto a la obligación de reparar el daño producido*”¹⁵. Nogensmenys, DE LA OLIVA afirma el següent respecte de la responsabilitat civil:

*Es toda obligación de satisfacer, por quien deba o por otra persona, cualquier pérdida o daño que se hubiere causado a un tercero, porque así lo exija la naturaleza de la convención originaria, se halle determinado por la ley, previsto en las estipulaciones del contrato, o se deduzca de los hechos acaecidos, aunque en la realización de los mismos no haya intervenido culpa ni negligencia del obligado a reparar*¹⁶.

Es posa de manifest que hi ha ocasions en les quals ha de respondre un subjecte que no és el qui ha ocasionat el dany, per exemple, els pares responen dels danys causats pels fills que es trobin sota la seva guarda (art. 1903¹⁷ i s. CC). Per tant, l'objectiu de la responsabilitat civil és principalment el de perseguir la reparació del dany causat, a més de servir com a element dissuasori i preventiu. PARRA LUCÁN¹⁸ en referència a la finalitat de la responsabilitat civil estableix:

La finalidad principal de la responsabilidad civil es la de la reparación del daño causado. Así se explica que sólo cuando la conducta del agente haya causado un daño pueda atribuírsele la obligación de repararlo, es decir, la responsabilidad civil.

I.3 Delimitació de la responsabilitat civil contractual i extracontractual

La principal diferència entre la responsabilitat civil contractual i extracontractual és que la primera pressuposa un incompliment (o compliment tardà o parcial) de les

¹⁵ *Op. cit.* p. 539.

¹⁶ Citat per MARTÍNEZ-CALCERRADA, L. a: *La responsabilidad civil profesional*. Madrid: Colex, 1996.

¹⁷ Art. 1903 CC: “*La obligación que impone el artículo anterior es exigible, no sólo por los actos u omisiones propios, sino por los de aquellas personas de quienes se debe responder. Los padres son responsables de los daños causados por los hijos que se encuentren bajo su guarda. Los tutores lo son de los perjuicios causados por los menores o incapacitados que están bajo su autoridad y habitan en su compañía. Lo son igualmente los dueños o directores de un establecimiento y empresa respecto de los perjuicios causados por sus dependientes en el servicio de los ramos en que los tuvieran empleados, o con ocasión de sus funciones. Las personas o entidades que sean titulares de un Centro docente de enseñanza no superior responderán por los daños y perjuicios que causen sus alumnos menores de edad durante los períodos de tiempo en que los mismos se hallen bajo el control o vigilancia del profesorado del Centro, desarrollando actividades escolares o extraescolares y complementarias. La responsabilidad de que trata este artículo cesará cuando las personas en él mencionadas prueben que emplearon toda la diligencia de un buen padre de familia para prevenir el daño*”.

¹⁸ *Op. Cit.* p. 788

obligacions assumides en un contracte i que, per tant, no queda satisfet el dret de crèdit, a més del dany o perjudici addicional que es pot causar al creditor. D'altra banda, l'extracontractual no pressuposa cap relació contractual anterior al dany o havent-la el dany és aliè a la seva marxa. Per aquest motiu, es considera que s'origina per la violació del deure a no danyar als altres, *alterum non laedere*¹⁹. Sovint és complicat delimitar la responsabilitat civil contractual i extracontractual. Nogensmenys, és important, doncs d'aquesta distinció d'acord amb la jurisprudència en deriven altres diferències en qüestions importants com, per exemple, la prescripció. En aquest sentit ho senyala la Sentència del Tribunal Suprem en data 18 d'octubre de 1995 (RJ 1995/7544) en el tercer paràgraf del fonament de dret primer:

“La acción de responsabilidad fundada en la culpa contractual tiene un régimen jurídico distinto del de la basada en la extracontractual; distintos son, en efecto, los plazos de prescripción de las acciones, el régimen de la carga de la prueba de la culpa, y la posible existencia de cláusulas limitativas o, incluso, exonerativas de responsabilidad, impensable en la responsabilidad extracontractual. De ahí que no es lo mismo condenar al demandado por una u otra culpa, según el criterio del órgano judicial, salvo que el actor se haya limitado a exponer los hechos y su petición de indemnización, dejando a aquél la tarea de selección de la norma aplicable (sentència de 18 d'octubre de 1995 [1995/7544]).”

Mentre la responsabilitat contractual es caracteritza per un incompliment del subjecte agent, que es pressuposa culpable, de la obligació prèvia entre les parts (encara que també pot ésser per incompliment d'una previsió legal o un cuasicontracte); l'extracontractual es caracteritza per la obligació d'indemnitzar al qui ha sofert un dany o perjudici causat pel qui ha comès un fet il·lícit, sense que entre les parts existís prèviament una relació. En el primer cas s'ha de provar l'existència anterior de l'obligació i és el deutor qui ha de provar que ha complert amb allò pactat o la impossibilitat sobrevinguda de fer-ho, i en la segona correspon al creditor provar la culpa o negligència de l'autor²⁰ (art. 1902 CC²¹).

¹⁹ Cfr.: Introducció del treball. *Alterum non laedere* que és un dels tres principis amb els quals els romans van sintetitzar els grans principis del Dret. Aquests són concretament: *Honeste vivere* (viure honestament), *alterum non laedere* (no danyar a l'altre) i *suum cuique tribuere* (donar a cadascú el que li correspon).

²⁰ I que per tant, si hi ha intenció de dany serà un delictes civil i si no hi ha intenció en el fet culpable un cuasidelicte civil (terminologia avui obsoleta: Díez-Picazo, L.; Gullón, A.: Sistema de derecho civil (Vol II). Madrid: Tecnos, 2008, p.539). A més, d'acord amb les dues teories de la responsabilitat civil extracontractual que són les següents: objectiva i subjectiva, en la primera només s'ha de provar el dany i en la subjectiva no és suficient, sinó que també s'ha de provar la intenció. Tot això en tant que la teoria objectiva es fonamenta en la concreció d'un risc i que per tant s'ha d'indemnitzar al qui ha sofert el dany o perjudici sense considerar si n'ha tingut culpa o no. D'altra banda la teoria subjectiva es fonamenta en la culpa, i per tant si i només si es pot provar aquesta culpa el qui ha sofert el dany o perjudici podrà ser indemnitzat, sinó no. La jurisprudència tendeix a parlar de certa objectivació malgrat l'article 1902 CC. Cfr.: Ferrándiz, J.R.; O'Callaghan,

El termini de prescripció per la responsabilitat contractual és de quinze anys si es tracta d'una acció personal sense termini especial fixat per la llei (art. 1964 CC²²) i el termini de l'extracontractual és d'un any (art. 1968.2 CC²³). No obstant, en el marc del Codi Civil de Catalunya la responsabilitat contractual pot prescriure dependent del cas en un termini de deu²⁴ o tres anys (art. 121-20²⁵ i art. 121-21 CCCat²⁶)²⁷ i en el cas de pretensions derivades de responsabilitat extracontractual en un termini de tres anys (art. 121-21.d CCCat²⁸).

L'extensió del dany indemnitzable (art. 1107.1 CC²⁹) es només aplicable a la responsabilitat contractual, ja que el que persegueix la responsabilitat extracontractual és la reparació integral del dany, i el que es pretén aquí és limitar els danys i perjudicis al que sigui conseqüència de la falta de compliment de la obligació contractual. No obstant, si el dany procedeix d'una negligència podrà ser exigida la responsabilitat en qualsevol tipus d'obligació (art. 1103 CC³⁰).

X.; Roca, E. Responsabilidad civil. Cuestiones generales y su efecto reparador. Madrid: La Ley, 2010.

²¹ V. peu de pàgina número nou.

²² Art. 1964 CC: "La acción hipotecaria prescribe a los veinte años, y las personales que no tengan señalado término especial de prescripción a los quince". Assenyalar, que de per se les accions prescriuen pel simple pas del temps fixat per llei per cada cas concret (art. 1961 CC). Per exemple, en un termini de tres anys prescriuen les accions pel compliment de la obligació de pagar a l'advocat; a computar des del moment en que va cessar la prestació de serveis (art. 1967.1^a CC).

²³ Art. 1968.2 CC: "*Prescriben por el transcurso de un año: 1. La acción para recobrar o retener la posesión. 2. La acción para exigir la responsabilidad civil por injuria o calumnia, y por las obligaciones derivadas de la culpa o negligencia de que se trata en el artículo 1.902, desde que lo supo el agraviado.*"

²⁴ Varia el termini de prescripció pel cas que no hi hagi previst un termini inferior pel cas concret que correspongui, com per exemple *pretensions de cobrament del preu en les vendes del consum* (art. 121-21 c) CCCat) que li correspondria un termini de prescripció concretament de tres anys. Si el que es pretén és l'exigència de realització d'una obra o servei el termini a aplicar és el general de deu anys i no de tres. Cfr. Holgado, J.; Panisello, J.; Puig, F.; Sospedra, F.J.: *Comentarios al Código Civil de Cataluña*. Navarra: Thomson-Reuters, 2011.

²⁵ Art. 121-20 CCCat: "*Las pretensiones de cualquier clase prescriben a los diez años, a menos que alguien haya adquirido antes el derecho por usucapión o que el presente Código o las leyes especiales dispongan otra cosa.*"

²⁶ Art. 121-21 CCCat: "*prescriben a los tres años a. Las pretensiones relativas a pagos periódicos que deban efectuarse por años o plazos más breves. b. Las pretensiones relativas a la remuneración de prestaciones de servicios y de ejecuciones de obra. c. Las pretensiones de cobro del precio en las ventas al consumo*"

²⁷ En relació als terminis de prescripció del Codi Civil de Catalunya i altres Cfr.: Abril, J. M. Barcelona: *La prescripción el derecho civil de Cataluña: ¿es aplicable la normativa catalana solamente cuando existe regulación propia de la pretensión que se escribe?* [Consultat en línia: 11 de març de 2012]. Disponible a Internet: <<http://www.indret.com/pdf/817_es.pdf>>.

²⁸ Art. 121-21.d CCCat: "prescriben a los tres años (...) d. las pretensiones derivadas de responsabilidad extracontractual".

²⁹ Art. 1107.1 CC: "*Los daños y perjuicios de que responde el deudor de buena fe son los previstos o que se hayan podido prever al tiempo de constituirse la obligación y que sean consecuencia necesaria de su falta de cumplimiento. En caso de dolo responderá el deudor de todos los que conocidamente se deriven de la falta de cumplimiento de la obligación.*"

³⁰ Art. 1103 CC: "*La responsabilidad que proceda de negligencia es igualmente exigible en el cumplimiento de toda clase de obligaciones; pero podrá moderarse por los Tribunales según los casos.*"

Pel que fa a la capacitat, per assumir responsabilitats contractuals cal tenir capacitat per contractar, és a dir, queden exclosos els menors no emancipats i els incapacitats (art. 1263 CC³¹), mentre que per la responsabilitat extracontractual no es requereix un grau elevat de maduresa. Així mateix, hi ha subjectes que poden respondre de les accions d'aquests, com és el cas dels pares que tenen sota la seva guarda el seus fills (art. 1903 CC³²).

D'altra banda, pel que fa a la competència del jutge: n'és competent per la responsabilitat contractual el jutge del lloc del compliment de l'obligació, i sinó ho serà, en tot cas, el del lloc del domicili del demandat o el del lloc del contracte. Pel que fa al coneixement d'accions derivades per culpa extracontractual, en tindrà coneixement el jutge del lloc on s'hagi comès l'il·lícit (art. 50 i s. LEC).

Malgrat aquestes diferències entre ambdós tipus de responsabilitat la jurisprudència sosté que responen a una mateixa finalitat. En aquest sentit la Sentència del Tribunal Suprem en data 30 de desembre de 1980 (RJ 1980/4815) en el tercer considerant estableix: *“Los arts. 1101 y 1902 CC, responden a un principio común de derecho y a la misma finalidad indemnizatoria (sentència de 30 de desembre de 1980 [RJ 1980/4815])”*. Per tant, l'efecte d'ambdues responsabilitats és el mateix: obtenir el ple rescabament dels danys causats³³. Nogensmenys, aquestes diferències són importants i útils ja que permeten a l'advocat aconseguir posicions jurídiques per tal que el seu client obtingui el resultat *ab initio* desitjat.

1. 3.1 La unitat de la culpa civil

D'acord amb l'anterior paràgraf resulta lògica la tendència de permetre el dret d'opció al perjudicat entre exercitar una acció o l'altra quan no es possible qualificar amb exactitud *a priori* la naturalesa de la responsabilitat en qüestió. Per exemple, és difícil qualificar la responsabilitat en el cas del pintor que compleix amb l'encàrrec realitzat, pinta les habitacions d'acord amb allò acordat, però a l'hora de deixar les brotxes taca i malmet el parquet.

³¹ Art. 1263 CC: *“No pueden prestar consentimiento: 1. los menores no emancipados, 2. los incapacitados”*.

³² V. peu de pàgina número 16.

³³ *“en la práctica, tales diferencias quedan reducidas a cuestiones de orden prescriptivo y de constitución de la relación jurídico-procesal, y en algunos casos a la cobertura del seguro de responsabilidad civil”*: REGLERO, L.F. *Código de responsabilidad civil*. Navarra: Thomson Aranzadi, 2008. p. 85.

L'anomenada teoria de l'absorció entén que no és possible la concurrència i que per tant existint un contracte no hi ha lloc per la responsabilitat extracontractual. Nogensmenys, aquesta doctrina és minoritària a Espanya, però no a França (teoria de *non-cumul*). Per altra banda, la doctrina de la *unitat de culpa civil* provoca la conseqüent *juxtaposició de responsabilitats*, que combina els principis processals de *iura novit curia* i de *da mihi factum, dabo tibi ius*.

Amb les dues anteriors possibilitats el perjudicat té l'opció d'escollir el que més li convingui: exercir accions alternativa o subsidiàriament o optar per una o altra, tot això sempre en favor de la víctima, per tal d'obtenir un rescabament dels danys soferts de la forma més complerta. Aquesta teoria de la *unitat de la culpa civil* d'acord amb la jurisprudència pretén donar resposta i afavorir a la víctima, per tal que aquesta obtingui el ple rescabament dels danys. En aquest sentit es pronuncia la Sentència de l'Audiència Provincial de Lleida en data 5 d'octubre de 2011 (JUR 2011/408901) al fonament de dret segon:

“Així doncs, quan existeix a més d'un incompliment contractual el d'un deure genèric de no produir dany a altri es produeix l'anomenada juxtaposició d'ambdues responsabilitats, la contractual i la extracontractual, fruit de la unitat de la culpa civil a la qual s'ha referit manta copsa la jurisprudència del TS, vegis a títol d'exemple la STS de 7 de novembre de 2000 i on es pot llegir <<esta Sala ha aceptado la yuxtaposición de acciones en la responsabilidad contractual y extracontractual, que responden a los mismos principios y la misma realidad aunque tienen diversa regulación positiva: es la llamada 'unidad de culpa'; entre otras, la sentencia de 28 junio 1997, 2 noviembre 1999, 10 noviembre 1999 y 30 diciembre 1999 mantienen decididamente que cuando un hecho dañoso es violación de una obligación contractual y, al mismo tiempo, del deber general de no dañar a otro, hay una yuxtaposición de responsabilidad (contractual y extracontractual) y da lugar a acciones que pueden ejercitarse alternativa y subsidiariamente>>. Amb aquesta doctrina del que es tracta és d'afavorir a la víctima i que aquesta obtingui un ple rescabament dels danys causats permetent-li emprar la via de reclamació d'una o altra responsabilitat (sentència de 5 d'octubre de 2011 [JUR 2011\408901])”.

En cas de pretensió de les dues responsabilitats –el que es coneix per cúmul de responsabilitats- la indemnització serà única. I en el cas de ser per un tipus o altra de responsabilitat la sentència haurà de ser congruent amb la *causa petendi* (art. 218 LEC³⁴). No obstant, si l'acció sostenia un tipus de responsabilitat i es resol

³⁴ Art. 218 LEC: “Exhaustividad y congruencia de las sentencias. Motivación. 1. Las sentencias deben ser claras, precisas y congruentes con las demandas y con las demás pretensiones de las partes, deducidas oportunamente en el pleito. Harán las declaraciones que aquéllas exijan, condenando o absolviendo al demandado y decidiendo todos los puntos litigiosos que hayan sido objeto del debate. El tribunal, sin apartarse de la causa de pedir acudiendo a fundamentos de

conforme l'altra, continuarà sent congruent (art. 218.1 2n LEC), a no ser que per *causa petendi* no s'entenguin els elements fàctics, sinó els elements fàctics a més de l'element normatiu, ja que pels primers no hi ha *mutatio libelli*. Els subjectes – perjudicat i causant del dany- i el *petitum* –indemnització sol·licitada a raó d'aquella acció- no són discutits. Precisament, degut a que es pretén protegir i afavorir a la víctima d'acord amb la consolidada jurisprudència aquesta suposada incongruència no existeix, l'únic vinculant són els fets. La Sentència 392/2009 de l'Audiència Provincial d'Alicante en data 26 d'octubre de 2009 (JUR 2010/4476) ho fonamenta de la següent manera al fonament de dret primer:

“No existe incongruencia, desde la doctrina y principios de la unidad de la culpa civil y la yuxtaposición de responsabilidad contractual y extracontractual, ya que lo único vinculante para el Juzgador, desde el punto de vista de la congruencia, son los hechos de la demanda, gozando en cambio de libertad para encuadrar la conducta del demandado en la culpa contractual o en la extracontractual por corresponder a sus facultades de aplicación de la norma pertinente conforme al principio ‘iura novit curia’. Puede decirse que hoy está totalmente asentada, en la jurisprudencia del Supremo, la doctrina de la unidad de la culpa civil y la integración de la causa de pedir únicamente por los hechos de la demanda, (STS 24 diciembre 1999, 29 diciembre 2000 y 3 diciembre 2001). En este sentido, la STS 7 octubre 2002, añade que si el requisito de la congruencia se aborda desde una perspectiva constitucional parece que lo decisivo es que el demandado no sufra indefensión para, así, respetar lo que dispone el artículo 24.1 CE (sentència de 26 d'octubre de 2009 [JUR 2010/4476]).”

Tal i com apunta DÍEZ-PICAZO: *“Nuestra jurisprudencia se inclina en la actualidad por una línea defensora a ultranza de la víctima”*³⁵. Per tant, el jutge pot utilitzar la via jurídica que compregui aplicable al cas sense incórrer en incongruència, sempre que no s'atorgui en sentència més d'allò demanat o diferent, i de fet actualment és aquesta la línia. D'altra banda, davant l'imperant *unitat de la culpa civil* durant els darrers anys³⁶, la jurisprudència ha afrontat el treball de

hecho o de Derecho distintos de los que las partes hayan querido hacer valer, resolverá conforme a las normas aplicables al caso, aunque no hayan sido acertadamente citadas o alegadas por los litigantes. 2. Las sentencias se motivarán expresando los razonamientos fácticos y jurídicos que conducen a la apreciación y valoración de las pruebas, así como a la aplicación e interpretación del derecho. La motivación deberá incidir en los distintos elementos fácticos y jurídicos del pleito, considerados individualmente y en conjunto, ajustándose siempre a las reglas de la lógica y de la razón. 3. Cuando los puntos objeto del litigio hayan sido varios, el tribunal hará con la debida separación el pronunciamiento correspondiente a cada uno de ellos”.

³⁵ *Op. Cit.* p.540.

³⁶ *Versus* la línia de la no concurrència de culpes, i per tant, la prèvia qualificació de la responsabilitat (Sentències del Tribunal Suprem de data 12 de febrer de 2000 (RJ 2000/820) i 11 de juny de 2001 (RJ 2001/5674).

qualificar els fets tenint en compte els drets de defensa de les dues parts i sense lliurar-se del rigor de la cassació, i per tant, és més precisa i matisa més a la doctrina de la *unitat de la culpa civil*³⁷.

A la Sentència del Tribunal Suprem en data 25 de gener de 2006 (RJ 2006/262) el tribunal apunta que malgrat la juxtaposició de responsabilitats -basada en la *unitat de la culpa civil*- i l'efectiva demostració de responsabilitat tant contractual com extracontractual, la futura avaluació dels danys –que es farà en execució- serà d'acord amb les entregues perdudes i el posterior lucre cessant. Per tant, s'entén que malgrat concórrer ambdues responsabilitats la indemnització serà única. Això ho fonamenta al fonament de dret segon:

“En efecto, la pretensión de la parte recurrente en casación y antes actora se basa en el ejercicio de una acción resarcitoria cuyo sustratum es tanto una responsabilidad contractual como una responsabilidad extracontractual, ejercicio de yuxtaposición perfectamente aceptado por la jurisprudencia de esta Sala, basado en la «unidad de culpa» –por todas las sentencias de 18 de febrero de 1997 (RJ 1997, 1240) y 7 de noviembre de 2000 (RJ 2000, 8678), entre otras muchas-. Por ello, y para el éxito de dicha pretensión será necesario demostrar la culpa o negligencia, cuya determinación tiene un marcado matiz jurídico y que por ello debe ser valorado en el presente caso por esta Sala (...). Destacada así, la interpretación jurídica de la culpa y su nexo causal y demostrados los elementos fácticos de la omisión y el daño, cuando no cabe duda que nos encontramos, en principio en una responsabilidad extracontractual del artículo 1902 del Código Civil, y dada la relación contractual de asistencia existente entre las partes, también con una responsabilidad contractual del artículo 1101 de dicho cuerpo legal. Ahora bien, la evaluación futura de dichos daños –ya que se harán en ejecución de sentencia–, sus parámetros estarán constituidos por los pedidos perdidos efectivamente acreditados, y la ganancia que hubiera supuesto para el sujeto pasivo la realización de tales pedidos, descartados los costes. (sentència de 25 de gener de 2006 [RJ 2006/262])”.

I.4 Dret comparat (italià, francès i alemany)

Així, d'acord amb el que venim veient el Codi Civil espanyol reconeix pràcticament la distinció de la responsabilitat contractual i extracontractual, ocupant-se de la primera al tractar els efectes de les obligacions. Atenent al dret comparat, primera i concretament a la regulació italiana i a la francesa, també es fa tal distinció.

³⁷ Cfr.: FERRÁNDIZ, J.R.; O'CALLAGHAN, X.; ROCA, E. *Responsabilidad civil. Cuestiones generales y su efecto reparador*. Madrid: La Ley, 2010. p. 297 i s.

Ambdós codis regulen separadament la responsabilitat contractual i l'extracontractual. El Codi Civil italià (CCI) regula a l'article 1218³⁸ i s. la responsabilitat contractual en el marc del compliment de les obligacions i a l'article 2043³⁹ i s. els fets il·lícits extracontractuals. A més, en aquests darrers tracta qüestions -legítima defensa o estat de necessitat- que remeten al Codi Penal. El Codi Civil francès (CCF) regula la responsabilitat contractual a l'article 1146⁴⁰ i s. i l'extracontractual a l'article 1370⁴¹ i s., no obstant no permet l'acumulació d'accions contractuales i extracontractuals, és la figura coneguda per *non-cumul*⁴². Per altra banda, el Codi Civil alemany (BGB) acull el criteri de distingir i establir en primer lloc unes disposicions generals pel rescabament de danys a l'article 249⁴³ i s. i en segon pla unes disposicions especials de la responsabilitat per incompliment contractual a l'article 280⁴⁴ i s. i situacions particulars subjectes a responsabilitat extracontractual a l'article 823⁴⁵ i s.

³⁸ Art. 1218 Codice Civile Italiano: "*Il debitore che non esegue esattamente (1307, 1453) la prestazione dovuta è tenuto al risarcimento del danno (2740), se non prova (1673, 1681, 1693, 1784, 1787, 1805-2, 1821) che l'inadempimento o il ritardo è stato determinato da impossibilità della prestazione derivante da causa a lui non imputabile (1256; att. 160)*".

³⁹ Art. 2043 Codice Civile Italiano: "*Qualunque fatto doloso o colposo, che cagiona ad altri un danno ingiusto, obbliga colui che ha commesso il fatto a risarcire il danno (Cod. Pen. 185)*".

⁴⁰ Art. 1146 Code Civil Français: "*Les dommages et intérêts ne sont dus que lorsque le débiteur est en demeure de remplir son obligation, excepté néanmoins lorsque la chose que le débiteur s'était obligé de donner ou de faire ne pouvait être donnée ou faite que dans un certain temps qu'il a laissé passer. La mise en demeure peut résulter d'une lettre missive, s'il en ressort une interpellation suffisante*".

⁴¹ Art. 1370 Code Civil Français: "*Certains engagements se forment sans qu'il intervienne aucune convention, ni de la part de celui qui s'oblige, ni de la part de celui envers lequel il est obligé. Les uns résultent de l'autorité seule de la loi ; les autres naissent d'un fait personnel à celui qui se trouve obligé. Les premiers sont les engagements formés involontairement, tels que ceux entre propriétaires voisins, ou ceux des tuteurs et des autres administrateurs qui ne peuvent refuser la fonction qui leur est déferée. Les engagements qui naissent d'un fait personnel à celui qui se trouve obligé, résultent ou des quasi-contrats, ou des délits ou quasi-délits ; ils font la matière du présent titre*". I en relació als quasidelictes segueix així l'article 1383 Code Civil Français: "*Chacun est responsable du dommage qu'il a causé non seulement par son fait, mais encore par sa négligence ou par son imprudence*".

⁴² Es pretén trencar tal principi en cas de danys personals d'acord amb la proposició de llei (2010). La regulació francesa distingeix amb freqüència el dany personal del dany de la cosa.

⁴³ Art 249 BGB: "*1. Wer zum Schadensersatz verpflichtet ist, hat den Zustand herzustellen, der bestehen würde, wenn der zum Ersatz verpflichtende Umstand nicht eingetreten wäre. 2. Ist wegen Verletzung einer Person oder wegen Beschädigung einer Sache Schadensersatz zu leisten, so kann der Gläubiger statt der Herstellung den dazu erforderlichen Geldbetrag verlangen. Bei der Beschädigung einer Sache schließt der nach Satz 1 erforderliche Geldbetrag die Umsatzsteuer nur mit ein, wenn und soweit sie tatsächlich angefallen ist*".

⁴⁴ Art. 280 BGB: "*1. Verletzt der Schuldner eine Pflicht aus dem Schuldverhältnis, so kann der Gläubiger Ersatz des hierdurch entstehenden Schadens verlangen. Dies gilt nicht, wenn der Schuldner die Pflichtverletzung nicht zu vertreten hat. 2. Schadensersatz wegen Verzögerung der Leistung kann der Gläubiger nur unter der zusätzlichen Voraussetzung des § 286 verlangen. 3. Schadensersatz statt der Leistung kann der Gläubiger nur unter den zusätzlichen Voraussetzungen des § 281, des § 282 oder des § 283 verlangen*".

⁴⁵ Art. 823 BGB: "*1. Wer vorsätzlich oder fahrlässig das Leben, den Körper, die Gesundheit, die Freiheit, das Eigentum oder ein sonstiges Recht eines anderen widerrechtlich verletzt, ist dem anderen zum Ersatz des daraus entstehenden Schadens verpflichtet. 2. Die gleiche Verpflichtung trifft denjenigen, welcher gegen ein den Schutz eines anderen bezweckendes Gesetz verstößt. Ist nach dem Inhalt des Gesetzes ein Verstoß gegen dieses auch ohne Verschulden möglich, so tritt die Ersatzpflicht nur im Falle des Verschuldens ein*".

Nogensmenys, recentment comptem amb una pretensió d'harmonització europea, el que es coneix per *Principis de dret europeu de la responsabilitat civil* (PETL: *Principles of European Tort Law*)⁴⁶ i *Regles de responsabilitat del Marc Comú de Referència* (DCFR)⁴⁷. Prova d'aquesta pretensió d'harmonització és ja la Directiva sobre productes defectuosos o Roma II. El que aporten aquests treballs d'harmonització europea són solucions i propostes doctrinals a un sistema coherent, complet i sistemàtic⁴⁸. Per aquest motiu, ja han estat alguns dels Estats Membres els que ho han adoptat en la regulació pròpia, com el legislador alemany a l'any 2002⁴⁹ o el francès que compta amb una proposició de llei de l'any 2010 i amb modificacions anteriors de contractació per mitjans electrònics a l'any 2005 (*des contrats sous forme électronique*) i responsabilitat per productes defectuosos al 1998, 2004 i 2006 (*de la responsabilité du faits des produits défectueux*).

A Espanya no comptem amb cap modificació legislativa al respecte, no obstant el Tribunal Suprem ho ve aplicant des de l'any 2005 en la seva jurisprudència. La Sentència del Tribunal Suprem de data 15 de juny de 2010 (RJ 2010/5151) fa menció als PETL en el seu fonament de dret sisè. Concretament fa referència a la inclusió del dany moral en el rescabament dels danys. No obstant, senyalar que d'acord amb la tradició espanyola la restitució integral del dany és més pròpia de la responsabilitat civil extracontractual. En aquest cas es menciona la inclusió del dany moral en el context contractual:

"A este principio responde el criterio que para la indemnización del daño moral se recomienda en los artículos 9 :501 y 9:503 de los PETL, según los cuales, si no existe una cláusula penal que determine otra cosa, el resarcimiento incluye el daño moral, cuya extensión se limita a los daños que fueran previsibles al tiempo de la perfección del contrato y sean resultado del incumplimiento, salvo el caso de que éste sea doloso o debido a culpa grave, en que deberán indemnizarse todos los daños morales. La inclusión del daño moral en el deber de resarcimiento se prevé también en los principios sobre contratos comerciales internacionales elaborados por UNIDROIT (artículo 7.4.2) (sentència de 15 de juny 2010 [RJ 2010/5151])".

⁴⁶ V. en línia els Principis de dret europeu de la responsabilitat civil: <<<http://www.egtl.org/>>>

⁴⁷ V. en línia una comparativa entre els dos projectes d'harmonització europea en aquest sentit, així com una proposta pel Codi Civil de Catalunya duta a terme pel membre espanyol a l'European Group on Tort Law: Martín-Casals, M.: *Principis per a una proposta de regulació de la responsabilitat extracontractual per al Codi Civil de Catalunya. Ponències a les XVI Jornades de Dret català a Tossa*. Institut de Dret privat europeu i comparat, Universitat de Girona. Disponible a Internet: <<<http://civil.udg.edu/tossa/2010/textos/pon/4/mmc.htm>>>

⁴⁸ Cfr. MARTÍN-CASALS, M.: *La "modernización" del Derecho de la responsabilidad extracontractual*. [Consultat en línia: 2 d'abril de 2012]. Disponible a Internet: <<<http://www.derechocivil.net/jornadas/APDC-2011-PONENCIA-CASALS.pdf>>>.

⁴⁹ V. en línia un breu resum de les modificacions en dret d'obligacions al BGB: LÓPEZ C. *Ley de modernización del derecho de obligaciones del Código Civil Alemán*. <<<http://www.artzlopez.com/sites/downloads/smg.pdf>>>

II. Responsabilitat civil de l'advocat

II.1 Qüestions generals

L'advocat compleix amb una funció social que és la de garantir als ciutadans el dret de defensa i que s'atribueix de forma exclusiva a l'advocacia a través de l'article 542.1 de la Llei Orgànica del Poder Judicial⁵⁰ (LOPJ). En aquest sentit, freqüentment, l'advocat és escollit pel client en virtut d'"*intuitu personae*", per la confiança que li genera tal professional en particular, amb la finalitat d'obtenir un fi desitjat tal i com apunta PERÁN:

Los ciudadanos o justiciables cuando acuden a un profesional como pueda ser un Abogado, están comprando un servicio, servicio que como tal esperan resulte satisfactorio, cumpliendo con las expectativas previstas y deseadas. Sin embargo, cuando esas expectativas -la actuación profesional del Abogado, el Arquitecto o el Médico elegidos- no coinciden con el resultado final obtenido, el cliente se cree con todo el derecho a reclamarle al profesional contratado, pues no ha obtenido el resultado querido, en definitiva considera mal prestado el servicio contratado⁵¹.

Nogensmenys, aquest fi desitjat pel client sovint pot ser que no l'obtingui i a *posteriori* pretengui fer-ne responsable a l'advocat. Per aquest motiu, es procedeix a analitzar amb l'ajuda de jurisprudència en quins casos l'advocat pot respondre civilment o no i quins requisits són necessaris. Del succint anàlisi jurisprudencial hi ha actuacions que, tal i com es veurà a *posteriori*, no només seran reprotxades a l'advocat pel client, sinó que els tribunals n'estimaran la responsabilitat civil. MARTÍ MARTÍ⁵² en relació al pròleg de la responsabilitat civil de l'advocat estableix:

Es decir, el prólogo de la responsabilidad del abogado es el mismo que el de cualquier otra responsabilidad contractual, al imponerse la obligación del cumplimiento perfecto de las obligaciones contractuales, utilizando, con pericia, aquellos conocimientos que por razón del contrato debe exteriorizar. Así, el cumplimiento perfecto del contrato es el que libera de responsabilidad al que lo cumple.

⁵⁰ Art 542.1 LOPJ: "*Corresponde en exclusiva la denominación y función de abogado al licenciado en Derecho que ejerza profesionalmente la dirección y defensa de las partes en toda clase de procesos, o el asesoramiento y consejo jurídico*".

⁵¹ Perán, J.; *La responsabilidad civil profesional del abogado y su aseguramiento*. Revista Iuris, número 48/març 2001.

⁵² Martí, J.: La responsabilidad <<objetiva>> del abogado en el ejercicio de su profesión. [Consultat en línia: 27 d'abril de 2012]. Disponible a Internet: <<http://www.asociacionabogadosrcs.org/doctrina/articulo_joaquim_marti_marti.pdf?phpMyAdmin=9eb1fd7fe71cf931d588191bc9123527>>. p. 5.

Malgrat que el treball es centra en la responsabilitat civil de l'advocat, aquest també pot respondre penalment, d'acord amb l'article 78 de l'Estatut de l'Advocacia Espanyola (EAE)⁵³, pels delictes i faltes comesos en l'exercici de la seva professió. En aquest sentit el Codi Penal ho preveu en el Llibre II, Títol XX, Capítol II, articles 463-467⁵⁴. D'aquesta forma, l'interessat pot obtenir el rescabament del dany i la corresponent inhabilitació especial per l'exercici de la professió, pena que és

⁵³ Art 78 EAE: "1. Los abogados están sujetos a responsabilidad penal por los delitos y faltas que cometan en el ejercicio de su profesión. 2. Los abogados en su ejercicio profesional, están sujetos a responsabilidad civil cuando por dolo o negligencia dañen los intereses cuya defensa les hubiere sido confiada, responsabilidad que será exigible conforme a la legislación ordinaria ante los Tribunales de Justicia, pudiendo establecerse legalmente su aseguramiento obligatorio".

⁵⁴ A distinguir: la no compareixença voluntària i sense justa causa de l'advocat a un jutjat o tribunal en un procés penal amb un reo amb presó provisional; la destrucció, inutilització o ocultació de documents o actuacions; la violació del secret professional, etc. Art 463 CP: "1. El que, citado en legal forma, dejare voluntariamente de comparecer, sin justa causa, ante un juzgado o tribunal en proceso criminal con reo en prisión provisional, provocando la suspensión del juicio oral, será castigado con la pena de prisión de tres a seis meses o multa de seis a 24 meses. En la pena de multa de seis a 10 meses incurrirá el que, habiendo sido advertido, lo hiciera por segunda vez en causa criminal sin reo en prisión, haya provocado o no la suspensión. 2. Si el responsable de este delito fuese abogado, procurador o representante del Ministerio Fiscal, en actuación profesional o ejercicio de su función, se le impondrá la pena en su mitad superior y la de inhabilitación especial para empleo o cargo público, profesión u oficio, por tiempo de dos a cuatro años. 3. Si la suspensión tuviera lugar, en el caso del apartado 1 de este artículo, como consecuencia de la incomparecencia del juez o miembro del tribunal o de quien ejerza las funciones de secretario judicial, se impondrá la pena de prisión de tres a seis meses o multa de seis a 24 meses y, en cualquier caso, inhabilitación especial por tiempo de dos a cuatro años".

Art. 464 CP: "1. El que con violencia o intimidación intentare influir directa o indirectamente en quien sea denunciante, parte o imputado, abogado, procurador, perito, intérprete en un procedimiento para que modifique su actuación procesal será castigado con la pena de prisión de uno a cuatro años y multa de seis a veinticuatro meses. Si el autor del hecho alcanzara su objetivo se impondrá la pena en su mitad superior. 2. Iguales penas se impondrán a quien realizare cualquier acto atentatorio contra la vida, integridad, libertad, libertad sexual o bienes, como represalia contra las personas citadas en el apartado anterior, por su actuación en procedimiento judicial, sin perjuicio de la pena correspondiente a la infracción de que tales hechos sean constitutivos".

Art. 465 CP: "1. El que, interviniendo en un proceso como abogado o procurador, con abuso de su función, destruyere, inutilizare u ocultare documentos o actuaciones de los que haya recibido traslado en aquella calidad, será castigado con la pena de prisión de seis meses a dos años, multa de siete a doce meses e inhabilitación especial para su profesión, empleo o cargo público de tres a seis años. 2. Si los hechos descritos en el apartado primero de este artículo fueran realizados por un particular, la pena será de multa de tres a seis meses".

Art. 466 CP: "1. El abogado o procurador que revelare actuaciones procesales declaradas secretas por la autoridad judicial, será castigado con las penas de multa de doce a veinticuatro meses e inhabilitación especial para empleo, cargo público, profesión u oficio de uno a cuatro años. 2. Si la revelación de las actuaciones declaradas secretas fuese realizada por el Juez o miembro del Tribunal, representante del Ministerio Fiscal, Secretario Judicial o cualquier funcionario al servicio de la Administración de Justicia, se le impondrán las penas previstas en el artículo 417 en su mitad superior. 3. Si la conducta descrita en el apartado primero fuere realizada por cualquier otro particular que intervenga en el proceso, la pena se impondrá en su mitad inferior".

Art. 467 CP: "1. El abogado o procurador que, habiendo asesorado o tomado la defensa o representación de alguna persona, sin el consentimiento de ésta defienda o represente en el mismo asunto a quien tenga intereses contrarios, será castigado con la pena de multa de seis a doce meses e inhabilitación especial para su profesión de dos a cuatro años. 2. El abogado o procurador que, por acción u omisión, perjudique de forma manifiesta los intereses que le fueren encomendados será castigado con las penas de multa de doce a veinticuatro meses e inhabilitación especial para empleo, cargo público, profesión u oficio de uno a cuatro años. Si los hechos fueran realizados por imprudencia grave, se impondrán las penas de multa de seis a doce meses e inhabilitación especial para su profesión de seis meses a dos años".

contemplada en tots els delictes tipificats en el Codi Penal en relació al comportament de l'advocat en el desenvolupament de la seva activitat.

II.2 Naturalesa jurídica de la relació advocat-client

El que determinarà com qualificar la responsabilitat serà la relació que hi hagi entre l'advocat i el client atenent a la principal prestació i al subjecte que hagi sofert el dany. Per aquest motiu, si el qui sofreix el dany és el client, ja que hi ha una relació prèvia –que ara analitzarem: servei, obra i mandat-, la responsabilitat serà de caire contractual. En canvi, si el qui sofreix el dany és un tercer la responsabilitat serà de caire extracontractual. De la naturalesa jurídica de la relació que vincula a l'advocat amb el seu client es pot planteja *a priori* el seu caràcter de contractual. En primer lloc, en tant que es tracta d'una obligació de fer (art. 1088 CC⁵⁵), concretament d'una prestació de serveis (art. 1544⁵⁶). I en segon lloc, ja que així es deriva del mateix Estatut de l'Advocacia Espanyola (EAE) aprovat pel Reial Decret 658/2001, de 22 de juny (art. 42 i 44⁵⁷). Nogensmenys, també es poden originar qüestions de caràcter extracontractual fruit, per exemple, de la pèrdua d'un expedient. Hi ha certa tendència a considerar aquestes qüestions accessòries a la

⁵⁵ Art 1088 CC: “*toda obligación consiste en dar, hacer o no hacer alguna cosa*”.

⁵⁶ Art. 1544 CC: “*en el arrendamiento de obras o servicios, una de las partes se obliga a ejecutar una obra o a prestar a la otra un servicio por precio cierto*”.

⁵⁷ Art 42 EAE: “1. *Son obligaciones del abogado para con la parte por él defendida, además de las que se deriven de sus relaciones contractuales, el cumplimiento de la misión de defensa que le sea encomendada con el máximo celo y diligencia y guardando el secreto profesional. 2. El abogado realizará diligentemente las actividades profesionales que le imponga la defensa del asunto encomendado, ateniéndose a las exigencias técnicas, deontológicas y éticas adecuadas a la tutela jurídica de dicho asunto y pudiendo auxiliarse de sus colaboradores y otros compañeros, quienes actuarán bajo su responsabilidad. 3. En todo caso, el abogado deberá identificarse ante la persona a la que asesore o defienda, incluso cuando lo hiciera por cuenta de un tercero, a fin de asumir las responsabilidades civiles, penales y deontológicas que, en su caso, correspondan*”.

Art 44 EAE: “1. *El abogado tiene derecho a una compensación económica adecuada por los servicios prestados, así como al reintegro de los gastos que se le hayan causado. La cuantía de los honorarios será libremente convenida entre el cliente y el abogado, con respeto a las normas deontológicas y sobre competencia desleal. A falta de pacto expreso en contrario, para la fijación de los honorarios se podrán tener en cuenta, como referencia, los baremos orientadores del Colegio en cuyo ámbito actúe, aplicados conforme a las reglas, usos y costumbres del mismo, normas que, en todo caso, tendrán carácter supletorio de lo convenido y que se aplicarán en los casos de condena en costas a la parte contraria. 2. Dicha compensación económica podrá asumir la forma de retribución fija, periódica o por horas. Respecto a las costas recobradas de terceros se estará a lo que libremente acuerden las partes, que a falta de pacto expreso habrán de ser satisfechas efectivamente al abogado. 3. Se prohíbe en todo caso la cuota litis en sentido estricto, entendiéndose por tal el acuerdo entre el abogado y su cliente, previo a la terminación del asunto, en virtud del cual éste se compromete a pagarle únicamente un porcentaje del resultado del asunto, independientemente de que consista en una suma de dinero o cualquier otro beneficio, bien o valor que consiga el cliente por ese asunto. 4. La Junta de Gobierno del Colegio podrá adoptar medidas disciplinarias contra los letrados que habitual y temerariamente impugnen las minutas de sus compañeros, así como contra los letrados cuyos honorarios sean declarados reiteradamente excesivos o indebidos*”.

responsabilitat contractual per bona fe (art. 1258 CC⁵⁸)⁵⁹. PARRA LUCÁN⁶⁰ estableix de la bona fe:

Es común la opinión de que la buena fe exigida por el art. 1.258 CC no es la subjetiva (creencia o situación psicológica), sino la buena fe en sentido objetivo, como modelo de conducta social (<<como un comportamiento honrado y justo>>, Ss. 21 octubre 1988, 23 diciembre 1991 [...] en el art. 1.258 no es un criterio de interpretación, sino fuente de derechos y obligaciones para las partes, con arreglo a los criterios éticos imperantes)

Pel que fa al contracte i atenent que l'advocat s'encarrega principalment de la defensa processal, una part de la doctrina com REGLERO CAMPOS⁶¹ sosté que aquesta relació és de prestació de serveis. No obstant, altres autors com CRESPO MORA⁶² sostenen que s'ha de contemplar a la llum d'altres tipus d'arrendaments contractuals propers al de serveis, ja que avui el contracte d'arrendament de serveis (art. 1583⁶³– 1587 CC) és obsolet. CRESPO MORA sosté que el contracte d'arrendament de serveis és obsolet en tant que queda derogat de forma tàcita per l'actual regulació laboral. Per tot això CRESPO MORA sosté que s'ha d'emmarcar la relació de serveis de l'advocat amb el mandat. Apuntar que avui el Tribunal Suprem no ho admet, doncs se suposa que el mandat és gratuït (art. 1711 CC⁶⁴) i la relació amb l'advocat suposa una contraprestació econòmica⁶⁵. Nogensmenys, senyalar

⁵⁸ Art. 1258 CC: “Los contratos se perfeccionan por el mero consentimiento, y desde entonces obligan, no sólo al cumplimiento de lo expresamente pactado, sino también a todas las consecuencias que, según su naturaleza, sean conformes a la buena fe, al uso y a la ley”.

⁵⁹ Cfr. la següent tesi doctoral: Crespo, Mª C.; *La responsabilidad del abogado en el Derecho Civil. Navarra*: Thomson Civitas, 2005. CRESPO MORA ha rebut el VIII Premi Francisco de Asís Sancho Rebullida per la seva tesi doctoral defensada el 18 de maig de 2004.

⁶⁰ *Op. Cit.* p. 154

⁶¹ REGLERO, L. F.: *La responsabilidad civil de abogados en la jurisprudencia del Tribunal Supremo*. Revista *responsabilidad civil y seguro*, 2007, p. 25.

⁶² “Prueba del carácter desfasado y completamente inadecuado de la regulación al respecto es el título de la sección que acoge los preceptos citados –«del servicio de criados y trabajadores asalariados»–, que emplea una terminología claramente contraria a la sensibilidad jurídica de nuestra época” a. Crespo, Mª C.; *La responsabilidad del abogado en el Derecho español: perspectiva jurisprudencial*. Revista de Derecho, Universidad del Norte, 25, p. 259-287, 2006.

⁶³ Art 1583 CC: “Puede contratarse esta clase de servicios sin tiempo fijo, o para una obra determinada. El arrendamiento hecho por toda la vida es nulo”.

⁶⁴ Art. 1711 CC: “A falta de pacto en contrario, el mandato se supone gratuito. Esto no obstante, si el mandatario tiene por ocupación el desempeño de servicios de la especie a que se refiera el mandato, se presume la obligación de retribuirlo”.

⁶⁵ *Ibidem*. No seria el cas, per exemple, de l'advocat que no cobra la minuta per qüestions d'amistat entre els dos. Nogensmenys, CRESPO MORA apunta que en el cas anterior el comportament, disciplina i obligacions de l'advocat han de ser les mateixes. Una de les grans aportacions de CRESPO MORA és la discussió de la naturalesa de la relació contractual de l'advocat i client. Per una banda, en distingeix les qüestions judicials (contracte d'arrendament de serveis) que generen així unes obligacions de mitjans per l'advocat i, per altra banda, les qüestions extrajudicials (contracte d'obra) que generen obligacions de resultats. L'autora parla inclús de la possibilitat de qualificar la relació advocat-client en el marc del mandat per considerar obsolet el contracte d'arrendament de serveis previst en el Codi Civil en el context de la societat actual. En aquesta línia de debat la Sentència del Tribunal Suprem de data 15 de febrer de 2008 (RJ 2008/2670) que en el seu fonament de dret tercer estableix que el “contrato de gestión que la

que històricament la relació constituïda entre advocat i client es trobava emmarcada en el context del mandat -en tant que es tractava d'una ocupació intel·lectual- i efectivament pels romans el mandat ja era gratuït i en cas de no ser així el mandat es considerava nul. El que rebien els advocats en concepte d'allò realitzat era un *honorarium* com a gratitud i en mostra de reconeixement. Avui, però, totes les professions (intel·lectuals o manuals) reben el mateix tracte.

Per altra banda, aquesta relació contractual pot ésser d'obra i no de serveis, per exemple, en els casos en els quals s'encarrega a l'advocat quelcom extrajudicial com la redacció o elaboració de documents tals com capitulacions matrimonials, els estatuts d'una societat o l'emissió de dictàmens jurídics. Inclús, segons CRESPO MORA⁶⁶ es pot considerar un mandat la gestió d'actes jurídics encomanada als advocats tals com l'administració o l'adquisició. No obstant, segons MARTÍ MARTÍ⁶⁷ tal distinció pot ser exagerada donat que el dictamen en últim terme pot no ser considerat acabat ja que si s'encarrega a un altre advocat pot provocar l'obtenció d'un dictamen distint, de manera que altra vegada la qüestió final no recau en mans de l'advocat.

D'acord amb la jurisprudència, i en termes generals, es concep efectivament la relació de l'advocat amb el client com una relació personal *intuitu personae* i el contracte és qualificat de prestació de serveis. És clarificadora de l'anterior la Sentència del Tribunal Suprem de data 23 de maig de 2006 (RJ 2006/5827) que en el seu fonament de dret quart estableix que en cas d'incompliment d'aquest contracte l'advocat haurà de rescabalar els danys causats al client:

“La calificación jurídica de la relación contractual entre abogado y cliente es, en la inmensa mayoría de los casos (salvo muy concretas excepciones) de contrato de prestación de servicios, que define el art. 1544 del Código Civil (LEG 1889, 27). La prestación de servicios, como relación personal «intuitu personae» incluye el deber de cumplirlos y un deber de fidelidad que deriva de la norma general del art. 1258 del Código Civil y que imponen al profesional el deber de ejecución óptima del servicio contratado, que presupone la adecuada preparación profesional y supone el cumplimiento correcto; de ello se desprende que si no se ejecuta o se hace incorrectamente, se produce el incumplimiento total o el cumplimiento defectuoso de la obligación que corresponde al profesional (sentencia de 28 de enero de 1998 [RJ 1998, 357]). Incumplimiento total o cumplimiento

jurisprudencia construye, de modo no totalmente satisfactorio, con elementos tomados del arrendamiento de servicios y del mandato” .

⁶⁶ Op. Cit. *La responsabilidad del abogado en el Derecho Civil*, p. 78 i s.

⁶⁷ V. Martí, J.: *La responsabilidad civil del Abogado y del Procurador*. Barcelona: Bosch Editor, 2009. p. 73 i s.

defectuoso que da lugar a la obligación de resarcir los daños y perjuicios que en ellos traigan su causa (sentència de 23 maig de 2006 [RJ 2006/5827])”.

Havent assentat que la naturalesa jurídica de la relació client-advocat és de caràcter contractual això permet consegüentment qualificar la responsabilitat civil de l'advocat de caràcter contractual. En aquest sentit ho clarifica la Sentència del Tribunal Suprem de 8 de febrer de 2000 (RJ 2000/842) en el seu fonament de dret tercer que estableix que:

“la sentencia parte de la existencia de un contrato de arrendamiento de servicios profesionales y, por ende, con toda razón califica la responsabilidad como contractual, siéndole de aplicación el plazo quincenal previsto en el art. 1964 del Código Civil. (sentència de 8 febrer de 2000 [RJ 2000/842])⁶⁸”.

Per tot això, ja que la relació de serveis entre advocat i client és de caràcter contractual s'afirma que la responsabilitat de l'advocat és contractual i no extracontractual, en termes generals⁶⁹. A més, l'advocat al comprometre's a prestar l'obligació principal es compromet a unes obligacions accessòries tal i com es desprèn de la Sentència del Tribunal Suprem de data 23 de maig de 2006 (2006/5827)⁷⁰ com el deure d'execució òptima de l'obligació principal o el deure de fidelitat. Aquestes prestacions accessòries es consideren que són qüestions de bona fe o d'usos dels negocis d'acord amb l'article 1258 CC⁷¹. Per tant, el seu incompliment suposa el desencadenament d'una responsabilitat contractual⁷², malgrat poder ser emmarcades en el marc de l'article 1902 CC⁷³. S'entén que aquestes obligacions accessòries han de tenir lloc en el marc de la mateixa obligació principal que és contractual i que aquesta les integra. Doncs aquesta prestació de servei s'ha d'executar de forma òptima.

Inclús, en aquesta línia de possible confusió en el caràcter de la responsabilitat civil de l'advocat la jurisprudència ha resolt aplicant la juxtaposició de

⁶⁸ No obstant, en aquest cas no es va estimar la pretensió de la *unitat de culpa* a diferència d'altres ocasions també en el marc de la responsabilitat civil de l'advocat. Tal és el cas de la Sentència del Tribunal Suprem de data 16 de desembre de 1996 (RJ 1996/8971).

⁶⁹ No obstant, si qui pateix el dany és un tercer, i no pas el client, la responsabilitat no serà contractual. En aquest sentit CRESPO MORA estableix que: *“Obviamente la naturaleza jurídica de la responsabilidad civil dependerá de quién sea la víctima que sufre el daño derivado de la actuación negligente de éste”*.

⁷⁰ V. pàgina anterior.

⁷¹ Art. 1258 CC: *“Los contratos se perfeccionan por el mero consentimiento, y desde entonces obligan, no sólo al cumplimiento de lo expresamente pactado, sino también a todas las consecuencias que, según su naturaleza, sean conformes a la buena fe, al uso y a la ley”*.

⁷² DíEZ-PICAZO, L. *Derecho de daños*. Madrid: Civitas, 1999. p. 265.

⁷³ Art. 1902 CC: *“El que por acción u omisión causa daño a otro, interviniendo culpa o negligencia, está obligado a reparar el daño causado”*.

responsabilitats derivada de la unitat de la culpa civil d'acord amb els principis processals de *iura novit curia* i *da mihi factum, dabo tibi ius*. La Sentència del Tribunal Suprem de data 16 de desembre de 1996 (RJ 1996/8971) resol partint de la base que les relacions entre les parts, advocat i client, són de naturalesa contractual, malgrat haver canalitzat la pretensió per via extracontractual. En aquest sentit la sentència en qüestió és un bon exponent i així ho estableix en el seu fonament de dret quart, que es serveix dels fets per resoldre, sense considerar la qualificació que faci la part de la responsabilitat:

“En cuanto al cambio de acción que se aduce es de aplicar lo dicho en Sentencia de esta Sala de 6 octubre 1992 (RJ 1992\7529) a cuyo tenor «cuando un hecho dañoso es violación de una obligación contractual y, al mismo tiempo, del deber de no dañar a otro, hay una yuxtaposición de responsabilidades (contractual y extracontractual), y da lugar a acciones que pueden ejercitarse alternativa y subsidiariamente, u optando por una o por otra, o incluso proporcionando los hechos al juzgador para que éste aplique las normas en conflicto (de ambas responsabilidades) que más se acomoden a aquéllos, todo ello en favor de la víctima y para lograr un resarcimiento del daño lo más completo posible», ante esa posibilidad de que el demandante aporte únicamente al juzgador los hechos en que funda su pretensión, sin proceder a calificar o designar en cuál de las dos clases de culpa se encuadran aquéllos, no puede negarse la facultad del Tribunal para que, en aplicación del principio «iura novit curia» aplique las normas jurídicas que estime más adecuadas, aunque sean distintas de las alegadas por la parte como fundamento de su pretensión, como ha ocurrido en el caso. Por todo ello ha de desestimarse el motivo tercero; asimismo, por lo últimamente expuesto, ha de rechazarse el motivo octavo en que se alega infracción del principio «iura novit curia» y de la doctrina jurisprudencial que lo desarrolla, por alteración de la «causa petendi» y de la acción ejercitada en la demanda, en el sentido antes dicho. (sentència de 16 de desembre de 1996 [RJ 1996/8971])⁷⁴”.

Pel que fa referència als advocats dels serveis d'assistència jurídica gratuïta d'acord amb CRESPO MORA⁷⁵ no hi ha relació contractual degut a que la relació no es constitueix per “*intuitu personae*”, ja que la designació no és lliure pel justiciable. A més, l'advocat rebrà els seus honoraris dels Pressupostos Generals de l'Estat. Tot això ho recolza amb el que s'estableix als articles 139⁷⁶ i s. de la Llei 30/1992 del

⁷⁴ V. l'epígraf I.3. Delimitació de la responsabilitat civil contractual i extracontractual i el subepígraf I.3.1 Unitat de la culpa civil.

⁷⁵ *Op Cit.* p. 68.

⁷⁶ Art. 139 Llei 30/1992: “1. *Los particulares tendrán derecho a ser indemnizados por las Administraciones Públicas correspondientes, de toda lesión que sufran en cualquiera de sus bienes y derechos, salvo en los casos de fuerza mayor, siempre que la lesión sea consecuencia del funcionamiento normal o anormal de los servicios públicos.* 2. *En todo caso, el daño alegado habrá de ser efectivo, evaluable económicamente e individualizado con relación a una persona o grupo de personas.* 3. *Las Administraciones Públicas indemnizarán a los particulares por la aplicación de actos legislativos de naturaleza no expropiatoria de derechos y que éstos no tengan el deber jurídico de soportar, cuando así se establezca en los propios actos legislativos y en los*

Règim Jurídic de l'Administració Pública i el Procediment Administratiu Comú i l'article 26⁷⁷ de la Llei 1/1996 d'Assistència Jurídica Gratuïta, doncs els advocats dels serveis d'assistència jurídica gratuïta estan subjectes a la mateixa responsabilitat patrimonial prevista a la Llei 30/1992. Per tant, en aquest sentit CRESPO MORA conclou que davant d'un cas de tals característiques s'haurà d'acudir a la Jurisdicció Contenciosa⁷⁸.

II.2.1 El contracte d'arrendament de serveis i l'obligació de mitjans

El contracte d'arrendaments de serveis d'acord amb l'article 1544 CC "*una de las partes se obliga a ejecutar una obra o a prestar a la otra un servicio por precio cierto*". En aquest sentit a l'atendre a la relació que vincula a l'advocat amb el client, el primer s'obliga a fer⁷⁹, concretament a prestar un servei⁸⁰, i el segon a pagar un preu cert. La Sentència del Tribunal Suprem de 25 de febrer de 2011 (AC 2011/1054) en el seu fonament de dret tercer estableix:

"El contrato de prestación de servicios es definido en el artículo 1544 del Código Civil conjuntamente con el de obra, a los que llama de Arrendamiento, como aquel por el que una de las partes se obliga a prestar a la otra un servicio por precio cierto y en el caso del Abogado se concreta en llevar la dirección de un proceso, que es una actividad de medios, no de resultado, pues no se obliga a que tenga éxito la acción ejercitada sino a ejercitar ésta

términos que especifiquen dichos actos. 4. La responsabilidad patrimonial del Estado por el funcionamiento de la Administración de Justicia se regirá por la Ley Orgánica del Poder Judicial (RCL 1985, 1578 y 2635) . 5. El Consejo de Ministros fijará el importe de las indemnizaciones que proceda abonar cuando el Tribunal Constitucional haya declarado, a instancia de parte interesada, la existencia de un funcionamiento anormal en la tramitación de los recursos de amparo o de las cuestiones de inconstitucionalidad. El procedimiento para fijar el importe de las indemnizaciones se tramitará por el Ministerio de Justicia, con audiencia al Consejo de Estado".

⁷⁷ Art. 26 Llei 1/1996: "*En lo que afecta al funcionamiento de los servicios de asistencia jurídica gratuita, los Colegios de Abogados y de Procuradores estarán sujetos a los mismos principios de responsabilidad patrimonial establecidos para las Administraciones públicas por la Ley 30/1992, de 26 de noviembre (RCL 1992, 2512, 2775 y RCL 1993, 246), de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común*".

⁷⁸ *Op. Cit.* p. 303.

⁷⁹ L'article 1088 CC estableix que *toda obligación consiste en dar, hacer o no hacer alguna cosa*.

⁸⁰ La funció de defensa de l'advocat és una funció social que garanteix als ciutadans el dret de defensa –i, per tant, el dret a obtenir la tutela judicial efectiva (art. 24 CE)-, que s'atribueix en exclusiva a l'advocacia. Veure la nota al peu de pàgina número 48 respecte l'art. 542.1 de la Llei Orgànica del Poder Judicial (LOPJ) en relació a la funció de l'advocat. Nogensmenys, també es pot obligar a tasques extrajudicials com l'elaboració d'un dictamen. CRESPO MORA planteja diferents situacions en les que no és clara la línia divisòria de relació contractual o extracontractual, per exemple, la consulta a l'advocat en el marc d'una relació d'amistat i llavors segueix la prestació o el cas de l'advocat que és posat a disposició de l'assegurador per la companyia asseguradora, constituint així una relació triangular. CRESPO MORA estudia en profunditat la relació que caracteritza el vincle existent entre l'advocat i el client. *Op. cit.* p. 68.

de conformidad con lo pactado y por las normas previstas reglamentariamente (sentència de 25 de febrer de 2011 [AC 2011/1054])”.

Conseqüentment aquesta qualificació de la relació advocat-client permet determinar el caràcter de la responsabilitat. En aquest sentit, al tractar-se d'una relació contractual la conseqüència que se'n deriva és que la responsabilitat civil és contractual i el termini de prescripció és de quinze anys (art. 1964 CC⁸¹) i no d'un any -que és el termini per les qüestions derivades de responsabilitat extracontractual (art. 1968.2 CC⁸²)-. Atenent al Codi Civil de Catalunya el termini de prescripció és de deu anys (art. 121-20 CCCat⁸³) i no de tres anys (art. 121-121 CCCat⁸⁴).

D'aquesta forma, en aquesta prestació de serveis només s'exigeix a l'advocat que dugui a terme l'encàrrec pactat, que consisteix en posar els mitjans necessaris i, que aquests mitjans siguin els millors. En aquest cas no se li exigeix un resultat. Nogensmenys, sí que se li exigeix un resultat si es tracta d'un arrendament d'obra, és a dir, si es tracta de redactar o elaborar documents com un contracte, capitulacions matrimonials o elaborar un dictamen⁸⁵.

En el cas de la prestació de serveis que porta a terme l'advocat el resultat és incert, ja que no depèn d'aquest el resultat final. Al mateix temps, l'advocat tampoc pot comprometre's a l'obtenció de cert resultat, ja que aquest no depèn de l'advocat, sinó d'un tercer imparcial, és a dir, del jutge. De ser així sempre hi hauria responsabilitat civil per un dels advocats de les parts. L'advocat no pot ser responsable de quelcom que no depèn d'ell perquè el Dret ni és una ciència exacta ni la seva feina en el marc de qüestions judicials no finalitza en ell, sinó que dependrà en últim terme de l'apreciació, valoració i interpretació per part del jutge.

⁸¹ Art. 1964 CC: “La acción hipotecaria prescribe a los veinte años, y las personales que no tengan señalado término especial de prescripción a los quince”.

⁸² Art 1968.2 CC: “Prescriben por el transcurso de un año (...) la acción para exigir la responsabilidad civil por injuria o calumnia, y por las obligaciones derivadas de la culpa o negligencia de que se trata en el artículo 1902 CC desde que lo supo el agraviado”.

⁸³ Art. 121-20 CCCat: “Las pretensiones de cualquier clase prescriben a los diez años, a menos que alguien haya adquirido antes el derecho por usucapión o que el presente Código o las leyes especiales dispongan otra cosa”.

⁸⁴ Art. 121-21 CCCat: “prescriben a los tres años a. Las pretensiones relativas a pagos periódicos que deban efectuarse por años o plazos más breves. b. Las pretensiones relativas a la remuneración de prestaciones de servicios y de ejecuciones de obra. c. Las pretensiones de cobro del precio en las ventas al consumo”.

⁸⁵ En relació a la diferència entre el contracte d'arrendament de serveis i d'obra la Sentència del Tribunal Suprem de data 10 de juny de 1975 estableix: “de los diferentes criterios ideados por la doctrina para distinguir el arrendamiento de servicios del de obra, el que goza de mayor predicamento y es aceptado por este Tribunal Supremo radica en el objeto inmediato de la obligación del arrendador, de manera que si éste se obliga a la prestación de servicios o de trabajo o de una actividad en sí misma, no del resultado que aquella prestación produce, el arrendamiento es de servicios y, en cambio si se obliga a la prestación del resultado, sin consideración al trabajo que lo crea, el arrendamiento es de obra (sentència de 10 de juny de 1975)”.

Tot això es pot observar a la consolidada jurisprudència. La Sentència de l'Audiència Provincial de Vizcaya de 8 de març (AC 2005/1383) n'és un bon exponent d'aquesta tesis, i en el seu fonament de dret segon així ho estableix:

“como ha declarado el Tribunal Supremo, Sala Primera, en su sentencia de 8 de abril de 2003 (RJ 2002, 2956) la función del Letrado es la de la elección del mejor medio procesal en defensa de la situación de su cliente, sin que deba responder de la decisión final del órgano judicial si ésta no se ve condicionada por una mala elección de procedimiento por parte del abogado, consecuencia lógica de que estamos ante una obligación de medios no de resultado, por cuanto no se trata de que el abogado garantice un resultado favorable a las pretensiones de su cliente, y sí que ponga para ello los medios, conocimientos (legislación, jurisprudencia aplicable o su aplicación con criterios de razonabilidad si hubiese interpretaciones no unívocas) y diligencia que en condiciones normales darían lugar a aquél (sentència de 8 de març de 2005 [AC 2005/1383])”⁸⁶.

Per tant, l'advocat ha de posar tota la diligència possible per tal que el client obtingui el resultat que espera obtenir *ab initio*. Malgrat que l'advocat en les tasques judicials no es pot comprometre a un resultat final, ha de posar els millors mitjans. Conseqüentment, existeix un cànon de diligència exigible a l'advocat en la seva pràctica que serveix per assegurar-ne la seva prudència, així com crear seguretat al client. És el que es coneix per *lex artis*⁸⁷. En aquest sentit continua la Sentència de l'Audiència Provincial de Vizcaya de data 8 de març (AC 2005/1383) i estableix:

“estando ante una obligación de medios no de resultado, por lo que la actuación de tal profesional lo debe ser conforme a su lex artis, exigiéndole el despliegue en su actuación de toda la diligencia posible, conforme a las circunstancias de tiempo, lugar y personas, además del adecuado estudio del caso (art. 1104 Código Civil). Esto es el cumplimiento perfecto del contrato, al igual que en cualquier otra relación de esta naturaleza es el que libera de responsabilidad al que lo cumple (sentència de 8 de març de 2005 [AC 2005/1383])”.

⁸⁶ I en aquesta línia també la Sentència del Tribunal Suprem de 25 de febrer de 2011 (AC 2011/1054) estableix: “d) Que el juicio de imputabilidad en que se funda la responsabilidad del Abogado debe de tener en cuenta que el deber de defensa no implica una obligación de resultados, sino de medios, esto es la obligación del Abogado no es de lograr una estimación o una resolución favorable a las pretensiones deducidas a pesar de la oposición formulada, entre otras razones porque ello depende de la convicción del Juzgador (sentència de 25 de febrer [AC2011/1054])”.

⁸⁷ Cfr. Cap. II. *Lex artis i la responsabilitat civil de l'advocat*.

En cas d'incorre en dol, negligència o morositat sí que en respondrà l'advocat d'acord amb allò establert a l'article 1101CC⁸⁸. Si es considerés que l'obligació de l'advocat és de resultats i no de mitjans –en el context processal i judicial-comportaria que sempre hi hauria un advocat que respondria civilment. Nogensmenys, tal i com es ve argumentant el Dret no és ni una ciència exacta, ni és previsible en últim terme l'estimació, o no, per part del jutge. L'advocat no pot respondre per les actuacions d'un tercer, en aquest cas, del jutge⁸⁹. Per tant, és lògic que en el marc de les qüestions judicials i processals les obligacions de l'advocat siguin de mitjans, i que siguin els millors mitjans, que no pas unes obligacions de resultat⁹⁰. En aquest sentit ho estableix la jurisprudència, sent un bon exponent la Sentència del Tribunal Suprem de data 14 de juliol de 2005 (RJ 2005/6701) que estableix que:

“una persona con el título de Abogado o Procurador se obliga a prestar unos determinados servicios, esto es, el desempeño de la actividad profesional a quien acude al mismo acuciado por la necesidad o problema solicitando la asistencia consistente en la correspondiente defensa judicial o extrajudicial de los intereses confiados; el Abogado, pues, comparte una obligación de medios, obligándose exclusivamente a desplegar sus actividades con la debida diligencia y acorde con su "lex artis", sin que por lo tanto garantice o se comprometa al resultado de la misma –"locatio operis"– el éxito de la pretensión; y en cuanto los deberes que comprende esa obligación, habida cuenta la específica profesión del abogado, no es posible efectuar de antemano un elenco cerrado de deberes u obligaciones que incumben al profesional en el desempeño de su función, por cuanto se podía, por un lado, pensar que tales deberes en una versión sintética se reducen a la ejecución de esa prestación, de tal suerte que se enderece la misma al designio o la finalidad pretendida, en el bien entendido –se repite una vez más– como abundante jurisprudencia sostiene al respecto, que esa prestación no es de resultado sino de medios, de tal suerte que el profesional se obliga efectivamente a desempeñarla bien, con esa finalidad, sin que se comprometa ni garantice el resultado correspondiente (sentència de 14 de juliol de 2005 [RJ 2005/6701])”.

⁸⁸ Art. 1101 CC: “quedan sujetos a la indemnización de los daños y perjuicios causados los que en el cumplimiento de sus obligaciones incurrieren en dolo, negligencia o morosidad, y los que de cualquier modo contravinieren al tenor de aquéllas”.

⁸⁹ Senyalar que també hi ha jurisprudència en el sentit de responsabilitat discutida i atribuïble a advocat i/o procurador.

⁹⁰ Aquesta distinció d'obligacions de mitjans i de resultat es pot observar també en el cas dels metges. En el cas de ser una operació *de vida o mort* les obligacions del metge seran de millors mitjans, en canvi, si es tracta d'una operació d'estètica, en tant que el que es persegueix és un resultat concret, millorar la imatge, en aquest cas l'obligació és de resultats. Cfr. MARTÍ, J.: *La responsabilidad <<objetiva>> del abogado en el ejercicio de su profesión*. [Consultat en línia: 27 d'abril de 2012]. Disponible a Internet:<<http://www.asociacionabogadosrcs.org/doctrina/articulo_joaquim_marti_marti.pdf?phpMAdmin=9eb1fd7fe71cf931d588191bc9123527>>.

Per tant, s'emfatitza l'obligació de millors mitjans en el marc de la prestació de serveis en les qüestions judicials, degut a que impera una obligació de mitjans i no de resultat. Tot això sense deixar de considerar el deure de bona pràctica també pel cas que s'emmarca en les qüestions extrajudicials i que generen unes obligacions de resultat directe. Així, en el marc contractual l'advocat respondrà civilment en tot cas i també per eventuais mancances de diligència en les prestacions accessòries (art. 1101⁹¹ i 1104⁹² CC). Considerant en tot això els aspectes que configuren la relació que s'estableix entre l'advocat i el client. El client li encomana a l'advocat la defensa dels seus interessos per qüestions de confiança i "*intuitu personae*", per aquest motiu, a l'article 2237⁹³ del Codi Civil italià (CCI) es preveu que davant aquesta situació si aquesta confiança es veu troncada el client pot rescindir el contracte reemborsant al prestador del servei, en aquest cas l'advocat, allò ja realitzat.

II.3 Requisits i elements que configuren la responsabilitat de l'advocat

Havent assentat que la relació advocat-client és contractual i que el contracte és d'arrendament de serveis, així com que conseqüentment la responsabilitat civil és contractual cal atendre als requisits i elements d'aquesta responsabilitat. L'advocat respondrà civilment si durant el desplegament de mitjans per assegurar allò que persegueix el client no actua de la forma que s'espera per part seva en tant que professional i d'acord amb els següents pressupòsits:

En primer lloc, l'existència prèvia d'una relació contractual entre l'advocat i el client, doncs és aquesta la que determinarà que efectivament el client li havia encarregat a l'advocat tal tasca en qüestió i aquest ha acceptat a la contraprestació, de la qual s'espera que la dugui a terme amb la major diligència i perícia. Es pot donar el cas que hi hagi relació entre *client* i advocat que sigui per amistat, es

⁹¹ Art. 1101 CC: "*Quedan sujetos a la indemnización de los daños y perjuicios causados los que en el cumplimiento de sus obligaciones incurrieren en dolo, negligencia o morosidad, y los que de cualquier modo contravinieren al tenor de aquéllas*".

⁹² Art 1104 CC: "*La culpa o negligencia del deudor consiste en la omisión de aquella diligencia que exija la naturaleza de la obligación y corresponda a las circunstancias de las personas, del tiempo y del lugar. Cuando la obligación no expresase la diligencia que ha de prestarse en su cumplimiento, se exigirá la que correspondiera a un buen padre de familia*".

⁹³ Art. 2237 CCI: "*Il cliente può recedere dal contratto, rimborsando al prestatore d'opera le spese sostenute e pagando il compenso per l'opera svolta. Il prestatore d'opera può recedere dal contratto per giusta causa. In tal caso egli ha diritto al rimborso delle spese fatte e al compenso per l'opera svolta, da determinarsi con riguardo al risultato utile che ne sia derivato al cliente. Il recesso del prestatore d'opera deve essere esercitato in modo da evitare pregiudizio al cliente*".

planteja si efectivament existeix una relació contractual o no, no obstant, això no treu que l'advocat no aconselli amb dol i sense diligència.

Caldrà que hi hagi una acció o omissió culposa de l'advocat durant el desplegament de l'encàrrec fet pel client constituent d'una obligació contractual. A més, caldrà que aquesta acció o omissió constitueixi un dany pel client i entre aquests dos elements (entre l'acció o omissió i el dany) existeixi un nexa causal; el qual serà verificat d'acord amb la *conditio sine qua non*. Aquesta acció o omissió per part de l'advocat haurà de ser antijurídica, és a dir, que sigui contrària a dret. Per exemple, contrària a l'Estatut de l'Advocacia o al Codi Deontològic. S'accentua la qüestió del *comportament antijurídic* de l'advocat generador de responsabilitat en tant que és un professional, per tant, d'ell s'espera que actuï diligentment.

Aquests elements i requisits que configuren la responsabilitat civil de l'advocat es poden observar a la jurisprudència. La Sentència del Tribunal Suprem de data 23 de febrer de 2010 (RJ 2010/4341) recull els requisits i en el seu fonament de dret segon estableix:

“Sin embargo tal dicotomía en la normativa es irrelevante, en cuanto para la aplicación de ambos preceptos (1101 y 1902 del Código Civil), se requieren los mismos presupuestos:

- a) la existencia de una previa obligación;*
- b) que la actuación del abogado haya incurrido en el reproche de negligencia o falta de diligencia conforme a los deberes que le eran exigibles en aquel marco normativo;*
- c) el nexo causal eficiente entre aquella conducta y el quebranto patrimonial producido y*
- d) la realidad de los perjuicios ocasionados a la otra parte.*

Tercero. Así las cosas deberemos resaltar como para que triunfe una acción indemnizatoria por incumplimiento de los deberes profesionales debe existir una deficiente actuación letrada que dé como resultado la causación de un daño directamente relacionado con su actuación, por lo que procede un estudio sobre si esto ha ocurrido en el caso que nos ocupa (sentència de 23 de febrer de 2010 [RJ 2010/4341]).”

Pel que fa referència al primer requisit, l'existència d'una obligació prèvia, una bona manera de poder-la provar és amb el full d'encàrrec professional⁹⁴. Es recomana als advocats l'ús d'aquest des dels codis deontològics. En aquest sentit així ho estableix l'article 30 del Codi Deontològic de l'Advocacia Catalana (CDAC)⁹⁵.

⁹⁴ L'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona posa un model de full d'encàrrec professional a disposició dels interessats a la pàgina web. Per consultar en línia: <<<https://www.icab.cat/files/242-68377-DOCUMENTO/Full%20encarrec%20quota%20litis%20judicial.pdf>>>.

⁹⁵ Art. 30 Codi Deontologia Advocacia Catalana (CDAC): “1. És recomanable la utilització de fulls d'encàrrec en els quals s'incorpori el contingut de l'encàrrec de la manera més explícita possible, juntament amb la previsió de tràmits que caldrà complir, la durada aproximada, els honoraris i

Els deures que se li exigeixen en el marc normatiu i que suposadament ha incomplert l'advocat en el cas d'haver responsabilitat civil es troben dispersats per l'ordenament jurídic. Nogensmenys, aquests responen al que es coneix per *lex artis*⁹⁶ i no formen un conjunt *numerus clausus*. Per tant, serà en cada cas particular que els tribunals hauran d'estudiar si aquell comportament que el client considera reprotxable efectivament ho és i si ha quedat provat. En aquest sentit la Sentència del Tribunal Suprem de data 25 de febrer de 2011 (AC 2011/1054) en el seu fonament de dret tercer estableix:

“La cuestión que nos ocupa no es novedosa, y es numerosa la jurisprudencia del Tribunal Supremo que estudia los requisitos de necesaria concurrencia para el éxito de la acción ejercitada en supuestos con similar objeto al presente, y a ella debemos de remitirnos. Significativa resulta la sentencia del Tribunal Supremo de 23 de febrero de este mismo año 2010 (RJ 2010, 4341) , que de alguna manera refunde los criterios que la jurisprudencia venía manteniendo al respecto; y aspectos a tener en cuenta de la misma se contienen en el Fundamento Jurídico décimo, que extractado dice que: a) El deber de defensa judicial debe de ceñirse al respeto de la "lex artis", esto es las reglas técnicas de la Abogacía comúnmente admitidas y adaptadas a las particulares circunstancias del caso. b) Que la jurisprudencia no ha formulado con pretensiones de exhaustividad una enumeración de los deberes que comprenda el ejercicio de la actividad profesional del Abogado , pero sí lo ha perfilado, y a título de ejemplo refiere algunos aspectos que comprenderían el ejercicio de esa prestación, entre otros informar de la gravedad de la situación, de la conveniencia o no de acudir a los Tribunales, de cumplir con los deberes de lealtad y honestidad en el desempeño del encargo, OBSERVAR LAS LEYES PROCESALES, y aplicar al problema los indispensables conocimientos jurídicos (...) comporta la inexistencia de la responsabilidad cuando no logra probarse que la defensa del Abogado se ha desempeñado por cauces incompatibles con la aplicación indiscutible de la Ley, con la jurisprudencia consolidada o con la practica reiterada de los Tribunales –que deben de ser conocidas por los profesionales del derecho- o con el respeto a los mandatos de la Ley cuya interpretación no ofrezca dudas razonables según las pautas que puedan deducirse de la doctrina y de la jurisprudencia”; lo que a "contrario sensu" quiere decir que la responsabilidad sí puede declararse cuando se pruebe que la actuación del Abogado se ha desarrollado por cauces incompatibles con la aplicación indiscutible de la Ley, o con la jurisprudencia consolidada, o con practica reiterada de los Tribunales (sentència de 25 de febrer de 2011 [AC 2011/1054])”.

despeses previsibles, a més de la manera i el temps pactat per al seu pagament, com també l'eventual meritació d'interessos per aquests conceptes. 2. En el full d'encàrrec les parts es podran sotmetre a l'arbitratge del col·legi d'advocats corresponent per resoldre les qüestions que se'n derivin. 3. Els col·legis promouran la utilització dels fulls d'encàrrec, facilitant-ne un model als col·legiats ”.

⁹⁶ V. Capítol III d'aquest treball: *Lex artis i la responsabilitat civil de l'advocat*.

Per altra banda, el client ha sofert un dany. LACRUZ BERDEJO⁹⁷ citant a LARENZ defineix el dany de la següent manera: “*el menoscabo que, a consecuencia de un acaecimiento i evento determinado, sufre una persona, ya en sus bienes vitales naturales, ya en su propiedad o en su patrimonio*”

L'acte reprotxable a l'advocat és allò que suposadament ha provocat que el client patís aquest dany. En cas que no hi hagi un dany no podrà haver-hi responsabilitat civil. En aquest sentit PARRA LUCÁN⁹⁸ estableix:

Un comportamiento negligente, o aun doloso, por muy grave que sea, y aun el caso de que suponga incumplimiento de una norma, en ningún caso da lugar a responsabilidad civil si no ha ocasionado un daño. La jurisprudencia insiste en que no existe responsabilidad cuando no se acredita la realidad de un hecho dañoso (STS. 28 diciembre 1998).

A més, ha d'existir un nexa causal entre el dany i l'acte de l'advocat per tal que existeixi una obligació de reparar el dany. No és suficient l'existència d'un dany i una suposada mala actuació, sinó que cal comprovar que entre aquests dos elements existeix una relació causal. D'acord amb ENCARN ROCA⁹⁹:

para que exista obligación de reparar un daño es necesario que éste haya sido producido, causado, por la acción u omisión que puede atribuirse a determinado sujeto. Es necesario, por tanto, que exista una relación de causalidad entre la acción y el resultado, daño.

A fi de poder determinar la causalitat entre l'acció o omissió de l'advocat i el dany sofert pel client la jurisprudència ve utilitzant el criteri de la *conditio sine qua non*¹⁰⁰. Un bon exponent és la Sentència de l'Audiència Provincial de Pontevedra de data 6 de juny de 2006 (JUR 2006/202721) que en el seu fonament de dret quart estableix:

“Ciertamente, la iniciación de la correspondiente fase procesal era necesaria para obtener la ejecución forzosa del pronunciamiento condenatorio de la sentencia, pero no era el único factor que podría determinar el éxito de la misma: la iniciación del proceso no serviría de nada, de concurrir otros factores, como por ejemplo la insolvencia de los deudores.

⁹⁷ LACRUZ BERDEJO, J.L.; SANCHO REBULLIDA, F.; LUNA SERRANO, A.; DELGADO ECHEVARRÍA, J.; RIVERO HERNÁNDEZ, F.; RAMS ALBESA, J.: *II Derecho de obligaciones*. Madrid: Dykinson. p. 479.

⁹⁸ *Op. Cit.* p. 807.

⁹⁹ ROCA, E.: *Derecho de daños*. València: Tirant lo Blanch. p. 136.

¹⁰⁰ En relació a aquesta teoria de la *conditio sine qua non* ENCARN ROCA apunta que: “*una conducta es responsable del daño cuando, suprimida mentalmente esta conducta, resulta que el daño no se hubiera producido*”. *Op. Cit.* p.139.

Consiguientemente, no ha probado el actor que aquella supuesta conducta negligente del abogado , fuere la conditio sine qua non del resultado desfavorable que denuncia. Y en tal caso, igualmente debería decaer la exigencia de responsabilidad por ausencia de prueba del nexo causal (sentència de 6 de juny de 2006 [JUR 2006/202721])”.

D’acord amb el que estableix la jurisprudència caldrà que aquest nexa causal entre el dany sofert pel client i la possible negligència de l’advocat sigui provat pel client que és qui *ab initio* té la confiança de que l’advocat actuarà diligentment. La Sentència del Tribunal Suprem de data 27 d’octubre de 2011 (RJ 2011/7313) n’és un bon exponent i en el seu fonament de dret segon estableix:

“partiendo de que se está en la esfera de una responsabilidad subjetiva de corte contractual, en donde no opera la inversión de la carga de la prueba, será preciso, pues, como "prius" en ese juicio de reproche, acreditar la culpabilidad, siempre y cuando quepa imputársela personalmente al abogado interviniente (sin que se dude que, a tenor del principio general del art. 1214 en relación con el 1183 "a sensu" excluyente, dentro de esta responsabilidad contractual, será el actor o reclamante del daño, esto es, el cliente, el que deba probar los presupuestos de la responsabilidad del abogado, el cual "ab initio", goza de la presunción de diligencia en su actuación profesional) sin que, por ello, deba responderse por las actuaciones de cualquier otro profesional que coadyuve o coopere a la intervención”, y añade "que la obligación del abogado, de indemnizar los daños y perjuicios ha de surgir de la omisión de la diligencia debida en la prestación de sus servicios profesionales atendidas las reglas técnicas de su especialidad comúnmente admitidas y las particulares circunstancias del caso y teniendo en cuenta que una vez acreditado el nexo causal entre la conducta del letrado y la realidad del daño, emergerá la responsabilidad de aquel y su obligación de repararlo, sin que, por lo general, ese daño equivalga a la no obtención del resultado de la pretensión confiada o reclamación judicial: evento de futuro que, por su devenir aleatorio, dependerá al margen de una diligente conducta del profesional, del acierto en la correspondencia del objetivo o respuesta judicial estimatoria o, en otras palabras, la estimación de la pretensión solo provendrá de la exclusiva e intransferible integración de la convicción del juzgador (sentència de 27 d’octubre de 2011 [RJ 2011/7313])”¹⁰¹.

¹⁰¹ En aquest sentit també s’inclina la Sentència del Tribunal Suprem de data 12 de desembre de 2003 (RJ 2003/9285), la Sentència del Tribunal Suprem de 23 de febrer de 2010 (RJ 2010/4341) i la Sentència del Tribunal Suprem de data 25 de febrer de 2011 (AC 2011/1054) que en el seu fonament de dret tercer lletra c. estableix: *“Que tratándose de una responsabilidad subjetiva de carácter contractual, la carga de la prueba de la falta de diligencia en la prestación profesional, de la causalidad con el daño producido y del alcance de éste, corresponde a la parte que demanda la indemnización por incumplimiento contractual (sentència de 25 de febrer de 2011 [AC 2011/1054])”.*

Provada i determinada l'existència, o no, de responsabilitat de l'advocat i, en un segon terme, procedirà la conceptualització del dany causat¹⁰². Aquesta darrera tasca és complicada i complexa, donat que s'ha de ponderar el dany amb la prestació i la negligència; tot això en el marc hipotètic. La concreció del possible resultat final sempre serà incert, i això és el que fa complexa la determinació del *quantum*¹⁰³. En aquest sentit la Sentència del Tribunal Suprem de data 9 de juliol de 2004 (RJ 2004/5121) en el seu fonament de dret sisè estableix:

“para la adecuada compensación de los daños y perjuicios causados por la actuación negligente de un Letrado, en supuestos similares al del caso que nos ocupa han de ser examinadas las posibilidades de que la acción hubiese prosperado en caso de ser temporáneamente ejercitada, pero no puede pretenderse sustituir lo que pudiera haber sido el resultado definitivo, por ser tarea imposible. (sentència de 9 de juliol de 2004 [RJ 2004/5121])”.

I en aquesta línia segueixen altres sentències com la ja citada Sentència del Tribunal Suprem de data 23 de febrer de 2010 (RJ 2010/4341) que estableix que entrar a concretar quin hagués estat el resultat: *“supone entrar de lleno en el resbaladizo e inadmisibile campo de las conjeturas (sentència de 23 febrer de 2010 [2010/4341]) ”.* A més, aquest *quantum* només pot ser fixat judicialment i per cada cas particular d'acord amb la Sentència del Tribunal Suprem de data 9 de març de 2011 (RJ 2011/4250) que en el seu fonament de dret setè estableix que: *“No existe regla alguna que determine una cantidad mínima a pagar en concepto de daños morales, cantidad que por su discrecionalidad solo puede ser fijada judicialmente (sentència de 9 de març de 2011 [RJ 2011/4250]) ”.*

¹⁰² En aquest sentit la Sentència del Tribunal Suprem de data 14 de juliol de 2005 (RJ 2005/6532) estableix: *“que la obligación del Abogado, de indemnizar los daños y perjuicios ha de surgir de la omisión de la diligencia debida en la prestación de sus servicios profesionales atendidas las reglas técnicas de su especialidad comúnmente admitidas y las particulares circunstancias del caso y teniendo en cuenta que una vez acreditado el nexo causal entre la conducta del letrado y la realidad del daño, emergerá la responsabilidad de aquél y su obligación de repararlo, sin que, por lo general, ese daño equivalga a la no obtención del resultado de la pretensión confiada o reclamación judicial: evento de futuro que, por su devenir aleatorio, dependerá al margen de una diligente conducta del profesional, del acierto en la correspondencia del objetivo o respuesta judicial estimatoria o, en otras palabras, la estimación de la pretensión sólo provendrá de la exclusiva e intransferible integración de la convicción del juzgador (sentència de 14 de juliol [2005/6532]).*

¹⁰³ ALMARGO, J.; CASTILLO, L.; O'CALLAHAN, X. *Responsabilidad civil de las profesiones jurídicas*. Madrid: La Ley, 2010. p. 410. Afegir que en aquest sentit és sol subsumir la pèrdua de la *chance* processal (oportunitat processal) en un dany moral degut a la complexitat i hipotètica resolució final relativa al lucre cessant i també hipotètic dany patrimonial i/o econòmic. Aquest enfocament de la qüestió és una de les vies que aquest treball deixa oberta per a futures investigacions (V. Introducció).

II.4 Actes de l'advocat generadors de responsabilitat civil: casuística

CRESPO MORA¹⁰⁴ ressalta la recent i efectiva estimació de les reclamacions de responsabilitat civil contractual dels advocats per part dels tribunals. Fet que es relaciona amb els resultats de la Memòria de l'any 2011 de la Unitat d'Atenció Ciutadana (UAC)¹⁰⁵ aprovada pel Ple de 21 de juliol de 2011. En relació a les queixes a advocats i procuradors aquesta en reflecteix el seu augment. Concretament han augmentat en un 8% respecte l'any 2009. D'aquest col·lectiu s'espera en un 40,3% una conducta deontològica correcta, i les queixes han passat de 52 a l'any 2009 a 116 a l'any 2010. CRESPO MORA¹⁰⁶ apunta que atenent a qüestions estadístiques el major número de demandes es presenten en el marc d'errors comesos per advocats en processos civils i en segon lloc laborals¹⁰⁷. Així mateix que moltes d'aquestes venen provocades per conductes d'omissió. Segueix en aquesta línia MOREO ARIZA¹⁰⁸ que el 68% d'aquestes reclamacions es deuen a l'incompliment de terminis, el 26% a errors de plantejament jurídic de la qüestió, el 4% a falta d'informació i el 2% a pèrdua de documentació.

La primera sentència estimatòria del Tribunal Suprem en aquest sentit és la Sentència de data 17 de novembre de 1995 (RJ 1995/8735)¹⁰⁹. Des d'ençà s'ha percebut un increment de les accions de responsabilitat civil a professionals del món del Dret, així com d'una tendència jurisprudencial a *inclinat la balança* en favor del client. Nogensmenys, en quant a la qüestió que ens plantejem no podem accedir a una llista completa d'accions i omissions que comportin automàticament la responsabilitat civil del professional.

I això es pot observar a la consolidada jurisprudència. La Sentència del Tribunal Suprem de data 30 de desembre de 2002 (RJ 2003/334) estableix:

¹⁰⁴ *Op. Cit.* p. 33 i s.

¹⁰⁵ V. annex p. 70 del treball.

¹⁰⁶ *Op. Cit.* p. 46.

¹⁰⁷ V. en línia en aquest sentit: *el letrado que documenta todo evita demandas de su cliente* <<<http://www.expansion.com/2010/03/01/juridico/1267480648.html>>>.

¹⁰⁸ MOREO, J.: *La compleja configuración del daño en la responsabilidad civil del abogado*. Barcelona: InDret, Revista para el análisis del Derecho, 2007. Disponible a Internet: <<www.indret.com>>. p. 9.

¹⁰⁹ En aquest cas la responsabilitat és derivada de la negligència per ommissió de l'advocat, concretament per no sol·licitar l'anotació preventiva d'embargament al Registre de la Propietat, provocant una conseqüent compraventa per part del propietari i l'immediata inscripció. Anterior a aquesta sentència hi ha altres sentències com la Sentència del Tribunal Suprem de data 20 d'octubre de 1989 (RJ 1989/6947) i la Sentència del Tribunal Suprem de data 4 de febrer de 1992 (RJ 1992/819), en les quals s'absol a l'advocat, doncs es considera que la seva no compareixença no era determinant pel resultat final.

“y en cuanto los deberes que comprende esa obligación, habida cuenta la específica profesión del abogado, no es posible efectuar de antemano un elenco cerrado de deberes u obligaciones que incumben al profesional en el desempeño de su función, por cuanto se podía, por un lado, pensar que tales deberes en una versión sintética se reducen a la ejecución de esa prestación [...] en otra versión podían desmenuzarse todos aquellos deberes o comportamientos que integran esa prestación o en las respectivas conductas a que pueda dar lugar o motivar el ejercicio de esa prestación medial en pos a la cual, se afirma la <<responsabilidad>>; «ad exemplum», informar de «pros y contras», riesgo del asunto o conveniencia o no del acceso judicial, costos, gravedad de la situación, probabilidad de éxito o fracaso, lealtad y honestidad en el desempeño del encargo, respeto y observancia escrupulosa en leyes procesales y, cómo no, aplicación al problema de los indispensables conocimientos de la Ley y del Derecho; por tanto, y ya en sede de su <<responsabilidad>>, todo lo que suponga un apartamiento de las circunstancias que integran esa obligación o infracción de esos deberes (sentència de 30 de desembre de 2002 [RJ 2003/334]) ”.

Per aquest motiu, per determinar els comportaments generadors de responsabilitat civil per part de l'advocat, cal atendre a l'evolució jurisprudencial. En aquest sentit s'aporta un recull d'accions i omissions que han estat estimades pels tribunals com a generadores de responsabilitat civil per part de l'advocat en el marc processal, ja que és on hi ha més possibilitats de veure's frustrada l'expectativa del client. Nogensmenys, hi ha actuacions i/o omissions que depenent del context no són estimades pels tribunals com a efectives i conseqüents generadores d'un dany sofert pel client, per tant, en aquests casos no hi ha responsabilitat civil de l'advocat¹¹⁰.

En aquest sentit, de la jurisprudència estudiada es procedeix a analitzar en concret las següent situacions plantejades: transcurs de terminis, error en la jurisdicció, omissió d'elements rellevants, falta d'assistència o no personar-se, qüestions relatives al Registre de la Propietat i la no devolució de documentació entregada pel client.

II.4.1 Transcurs de terminis

El termini és essencial, ja que és la fixació del moment processal en la qual s'han de practicar les actuacions judicials corresponents. Per aquest motiu, si el

¹¹⁰ V. Capítol II, epígraf 5: *Casos de no responsabilitat de l'advocat*.

termini es deixa passar el client, l'interessat, és queden privats de la tutela judicial efectiva contemplada a l'article 24 de la Constitució Espanyola (CE)¹¹¹. El transcurs de terminis, que pot donar-se tant en qüestions substantives i en qüestions de terminis processals, és estimat per la jurisprudència com a comportament de l'advocat generador de responsabilitat civil. En aquest sentit la Sentència del Tribunal Suprem de data 9 de juliol de 2004 (RJ 2004/5121) n'és un bon exponent. A l'haver presentat la demanda a la jurisdicció social després d'haver passat el termini de 20 dies des de l'acte de conciliació sense avinença d'acord amb l'article 103.1 de la Llei de Procediment Laboral¹¹². Per això en el seu fonament de dret primer estableix:

“dictó sentencia apreciando la caducidad de la acción ejercitada por haberse formulado la referida demanda una vez transcurrido el plazo de veinte días, habiendo sido absuelta la empresa demandada de las pretensiones de la actora.

En el juicio de menor cuantía de que el presente recurso trae causa, Dª Flor reclama una indemnización de 15.000.000 de pesetas a D. Javier y al Sindicato ELA-STV, por su actuación negligente en la defensa de los intereses encomendados, debido a la cual ha sufrido una serie de perjuicios psicológicos, profesionales y económicos (...) la recurrente encomendó la tarea que solicitaba su afiliada a persona que por sus títulos académicos y su pertenencia a un Colegio de Abogados acreditaba sus conocimientos técnico-científicos, en la medida necesaria y suficiente para que deba afirmarse deberes (sentència de 9 de juliol [2004/5121]) ”.

Se'ls va condemnar solidàriament (advocat i Sindicat) al pagament de 2.000.000 pessetes i la Sra. Flora va interposar recurs d'apel·lació. A *posteriori* tant el Sindicat com la Sra. Flor van interposar recurs de cassació. S'afegeix com a agreujant de la situació que el Sindicat no tenia legitimació passiva per interposar la demanda, i així ho va fer; quedant provat un altre error de l'advocat. La valoració dels danys i perjudicis en cassació és altra vegada de 2.000.000 pessetes en tant que corresponen als danys morals, el que és únicament provable d'acord amb els Tribunal, ja només es pot tenir en compte la “*pèrdua d'opotunitat*” i no el transcurs i

¹¹¹ Art. 24 CE: “1. Todas las personas tienen derecho a obtener la tutela efectiva de los jueces y tribunales en el ejercicio de sus derechos e intereses legítimos, sin que, en ningún caso, pueda producirse indefensión. 2. Asimismo, todos tienen derecho al Juez ordinario predeterminado por la Ley, a la defensa y a la asistencia de letrado, a ser informados de la acusación formulada contra ellos, a un proceso público sin dilaciones indebidas y con todas las garantías, a utilizar los medios de prueba pertinentes para su defensa, a no declarar contra sí mismos, a no confesarse culpables y a la presunción de inocencia. La Ley regulará los casos en que, por razón de parentesco o de secreto profesional, no se estará obligado a declarar sobre hechos presuntamente delictivos”.

¹¹² Art. 103.1 Llei Procediment Laboral: “El trabajador podrá reclamar contra el despido, dentro de los veinte días hábiles siguientes a aquél en que se hubiera producido. Dicho plazo será de caducidad a todos los efectos”.

desenllaç si l'interposició de la demanda hagués estat en el termini legal, degut a que és incert.

II.4.2 Error en la jurisdicció

L'organització jurisdiccional és el conjunt d'òrgans que tenen atribuïda una jurisdicció, per tant, que són competents legalment per conèixer d'una matèria concreta. En aquest sentit és l'advocat el qui ha de conèixer a quina jurisdicció correspon la pretensió plantejada pel client. Un equivocació en la presentació de la demanda davant l'òrgan jurisdiccional incompetent pot suposar, en alguns casos, la pèrdua d'oportunitat per part del client. La jurisprudència emfatitza negativament el desconeixement de la *lex artis*. En aquest sentit, la Sentència de l'Audiència Provincial de Badajoz de data 31 de gener de 2005 (JUR 2006/12937) inclús donat el cas de no haver suposat la pèrdua de l'acció per part del client un error en la jurisdicció, atribueix a l'advocat el desconeixement de la *lex artis* i consegüentment se'l condemna a l'indemnització dels danys generats al client. Així en el seu fonament de dret segon estableix:

“Y, es que, en efecto, la infracción de la "lex artis" dimanante de la presentación de una reclamación judicial ante un órgano jurisdiccional incompetente, generó una serie de daños y de gastos económicos en la hoy apelada/demandante, que, sin tener real necesidad de ello, se vio obligada a otorgar un poder notarial, de representación a favor de Procurador con ejercicio en Cáceres, por el que desembolsó la cantidad de 30,19 euros y se vio obligada a abonar los derechos de este profesional, sin tener real necesidad de sus servicios, pues de, haberse planteado la reclamación judicial, correctamente, ante el Juzgado de lo contencioso -administrativo de Badajoz donde no se precisaba la representación por medio de Procurador, al ostentar la demandante la condición de funcionario público; y tampoco hubiera precisado de plantearse correctamente la acción, la presentación del escrito iniciador del procedimiento ordinario contencioso-administrativo, a que se refiere el art. 45.1 de la Ley de la Jurisdicción Contencioso-Administrativa. (sentència de 31 de gener [JUR 2006/12937]) ”.

II.4.3 Omissió d'elements rellevants

No només les accions generen responsabilitat, sinó també les omissions. La Sentència del Tribunal Suprem de data 14 de desembre de 2005 (RJ 2006/1225) recull el supòsit en el qual una vegada presentada la demanda, per reclamació de danys i perjudicis derivats de la destrucció i inutilització d'una màquina

retroexcavadora, es va apuntar que ja en execució es determinaria l'import. Al ser la jurisdicció civil una jurisdicció en la qual la part ha de demanar, si aquesta no demana o no ho demana en el moment processal adequat ja no podrà sol·licitar-ho. En aquest cas l'advocat va deixar fora la possibilitat de poder reclamar en concepte de lucre cessant i així en el fonament de dret tercer la sentència estableix:

*“La reclamación de daños y perjuicios, a cuya indemnización obliga todo incumplimiento contractual culpable, comprende no solamente los materiales o económicos, en su doble modalidad de daño emergente y lucro cesante (artículo 1106 del Código Civil), sino también los daños morales que directamente se deriven de aquél, siempre que unos u otros (o los dos), aparezcan debidamente probados (SSTS. 11-11-97; 25-3-98); daños que son especialmente importantes en una persona como el recurrente que tenía como instrumento de trabajo la máquina retroexcavadora dañada. No se trata, por tanto, de que no hubiera obtenido un resultado favorable a los intereses de su cliente, sino de una actuación profesional errónea o negligente por parte del abogado que asumió el encargo y no lo cumplió en los términos exigidos por la lex artis, al no haber acomodado su actuación a simples criterios de racionalidad y lógica en la formulación de las pretensiones más favorables al mismo, lo que fundamenta un criterio de imputación derivado de las normas que se citan en el motivo [Real Decreto 2090/1982, de 24 de julio, del Estatuto General de la Abogacía, y, en concreto, por los artículos 53, 54 y 102, citados como infringidos por el recurrente] (sentència de 14 de desembre [RJ 2006/1225])”.*¹¹³

També es considera omissió d'elements rellevants la no proposició d'una prova necessària pel bon fi del procediment o l'aportació d'una prova per un mitjà inadequat. En aquest sentit es pren com a exemple la Sentència del Tribunal Suprem de data 8 d'abril de 2003 (RJ 2003/2956) en la que es va aportar com a prova documental una valoració pericial del justipreu elaborat extrajudicialment.

II.4.4 Falta d'assistència o personació

La falta d'assistència s'enquadra en el context de l'àmbit Penal i tant és per l'advocat –i altres professionals de l'àmbit jurídic- com també per qualsevol persona

¹¹³ La sentència en qüestió continua en el seu fonament de dret sisè amb la no formulació del recurs a petició del client. L'advocat al no formular el recurs d'apel·lació va privar a l'actor la possibilitat de poder sotmetre a una (re)consideració judicial la seva pretensió i va vulnerar el dret a la tutela judicial efectiva consagrat a l'article 24 CE: “con su comportamiento negligente privó al actor de la oportunidad de someter a la consideración judicial una determinada pretensión y de que si bien nadie puede prever con absoluta seguridad lo que hubiera ocurrido de haberla formulado o de plantear el correspondiente el recurso de apelación, con su conducta no sólo impidió a su cliente la posibilidad de conseguirlo, sino que vulneró su derecho a obtener la tutela judicial efectiva que consagra el art. 24.1 de la Constitución Española, pues, indudablemente, el derecho de acceso a los recursos establecidos (como integrante de la tutela judicial efectiva) forma parte del patrimonio jurídico del actor (sentència de 14 de desembre (RJ 2006/1225))”.

citada en la forma legal prevista¹¹⁴. En aquest context és anecdòtica la Sentència del Tribunal Suprem de data 2 de juny de 1999 (RJ 1999/4725) en la que es determina la responsabilitat penal de l'advocat per arribar set minuts tard a la vista d'apel·lació i que conseqüentment va ser celebrada sense la seva compareixença. Tot això va provocar indefensió a la seva clienta; i se li retreu a l'advocat en el fonament de dret primer que no al·legués ni una causa de força major *a posteriori*, en aquest sentit estableix:

“El letrado de la recurrente llegó con siete minutos de retraso sobre la hora señalada para el comienzo de la vista de apelación, celebrándose sin su comparecencia, encontrándose dentro del tiempo fijado para aquélla (quince minutos). Dicho letrado hizo la oportuna protesta por escrito que consta en autos contra la decisión de la Sala de tener la vista por celebrada sin la comparecencia del Letrado. El motivo se basa en una indefensión producida, según la recurrente, por no comparecer su letrado, no en el día señalado para la vista, sino con un retraso sobre la hora que se fijó por la Sala para su celebración [...] La indefensión de que ahora se queja no obedece más que a la conducta poco previsora del letrado, que no adoptó las disposiciones oportunas para la comparecencia en la hora señalada. Por otra parte, es de destacar que ni siquiera ha alegado como excusa ningún suceso de fuerza mayor, sólo el hecho del retraso, que ha de provocar, según su errónea tesis, la anulación del acto de la vista por su exclusiva voluntad (sentència de 2 de juny de 1999 [RJ 1999/4725]) ”.

La falta de personació també provoca greus conseqüències, com és el cas de la Sentència del Tribunal Suprem de 9 de març de 2011 (RJ 2011/4250). El procediment que es presenta s'emmarca en el context de la jurisdicció penal, concretament és fruit d'unes lesions en una baralla. L'advocat va ser inactiu una vegada obtinguda l'interlocutòria de conclusió de sumari, privant al seu representat de poder ser part activa, ja que es va personar una vegada passat el termini d'emplaçament. En aquest sentit, tant sols se'ls tenia en consideració a efectes de notificació i citació. Conseqüentment no va ser possible una acusació particular en el judici oral ni tampoc va ser possible la reserva d'accions civils¹¹⁵. D'aquesta forma la sentència obra una discussió entorn a la qualificació del dany i de la *restitutio in integrum* (restitució integral) degut a que només s'ha indemnitzat al client pel dany moral. En aquest sentit en el fonament de dret cinquè s'estableix:

¹¹⁴ V. peu de pàgina número 54.

¹¹⁵ En aquest cas, a més, el client al·lega que l'advocat tampoc va defensar de forma adequada les reals seqüeles sofertes per aquest, reflectides a l'informe de sanitat, ni va recórrer en cassació la sentència dictada de conformitat per l'Audiència Provincial de Ciudad Real.

“aunque sean discutibles los argumentos utilizados por la sentencia sobre la calificación del daño, no se advierte que se haya incurrido en una notoria desproporción entre el daño patrimonial sufrido por el recurrente y la indemnización fijada con arreglo a las circunstancias del caso, integradas, entre otros extremos, por las posibilidades de éxito de las actuaciones frustradas por la negligencia del abogado (sentència de 9 de març de 2011 [RJ 2011/4250]) ”.

II.4.5 Qüestions relatives al Registre de la Propietat

Del principi *prior in tempore, potior in iure* poden derivar conseqüències importants, sobretot en el marc i context de l'àmbit del Registre de la Propietat. En el cas que es presenta a la Sentència del Tribunal Suprem de data 14 de maig de 2008 (RJ 2008/3077) es determina i s'estima la negligència de l'advocat per haver deixat transcórrer el termini de dos mesos per inscriure l'acceptació unilateral de la hipoteca al Registre de la Propietat. Conseqüentment es va produir la cancel·lació d'aquesta pel propietari de la finca d'acord amb l'article 141 de la Llei Hipotecaria¹¹⁶. Per tant, degut a la deixadesa de l'advocat es va produir un gravamen al client, doncs el fet d'inscriure l'hipoteca al Registre de la Propietat suposa la seva constitució. En aquest sentit es diu que la inscripció és constitutiva i la sentència en el seu fonament de dret primer estableix:

“La diligència exigible en el obrar u omitir es la que responda a las circunstancias de las personas, del tiempo y del lugar, es decir, la racional y ordinaria cautela que debe acompañar a todos los actos de los que puedan derivarse daños posibles.

Pero además para calificar como culposa una conducta, no solo ha de atenderse a la diligencia exigible, según las circunstancias de persona, tiempo y lugar, sino al sector del tráfico de la vida social en que la conducta se proyecta, y determinar si el agente obró con el cuidado, atención o perseverancia exigibles y con la reflexión necesaria con vistas a evitar el perjuicio de bienes ajenos jurídicamente protegidos, lo que impone no sólo las prevenciones y cuidados reglamentarios, sino también todas las que la prudencia imponga para prevenir y evitar el daño (sentència de 14 de maig de 2008 [RJ 2008/3077]) ”.

¹¹⁶ Art. 141 Llei Hipotecaria: *“Constitución por acto unilateral del dueño: En las hipotecas voluntarias constituidas por acto unilateral del dueño de la finca hipotecada, la aceptación de la persona a cuyo favor se establecieron o inscribieron se hará constar en el Registro por nota marginal, cuyos efectos se retrotraerán a la fecha de la constitución de la misma. Si no constare la aceptación después de transcurridos dos meses, a contar desde el requerimiento que a dicho efecto se haya realizado, podrá cancelarse la hipoteca a petición del dueño de la finca, sin necesidad del consentimiento de la persona a cuyo favor se constituyó”.*

II.4.6 No devolució de la documentació entregada pel client

A les prestacions principals a les que s'obliga l'advocat hi ha altres prestacions de caràcter accessori. El Tribunal Suprem apunta que en el marc del contracte d'arrendament de serveis a l'obligació de prestar el servei i la de pagar per aquest un preu cert, s'afegeix també el deure de fidelitat. D'aquest deure de fidelitat en ressalta la relació *d'intuitu personae* que es genera amb l'advocat, recollit així a la sentència de data 25 de març de 1998 (RJ 1998/1651) en el fonament de dret primer estableix:

“El deber de fidelidad tiene su base en el Código Civil, artículo 1258, y en el propio fundamento del contrato de prestación de servicios, que da lugar a una relación personal «intuitu personae»; en el caso del Abogado, la tiene en los artículos 43 y 55 del mencionado estatuto (sentència de 25 de març de 1998 [RJ 1998/1651]) ”.

I, havent assentat el deure de fidelitat a la sentència de data 25 de març de 1998 (RJ 1998/1651), en relació al camp específic de l'advocat, d'aquest deure de fidelitat la sentència en ressalta també la inclusió dels deures d'informació i de custòdia adequada de la documentació en els diferents moments de la relació contractual amb l'advocat. Per aquest motiu la no devolució de documents suposa efectivament un incompliment del deure de fidelitat i així la mateixa sentència (RJ 1998/1651) en el seus fonaments de dret primer i tercer estableix:

“Incurso en el deber de fidelidad se hallan, en relación con el contrato con Abogado en el caso de autos, primero, el deber de información adecuada durante la vigencia de la relación contractual y también, con mayor fuerza, en el momento de la extinción y, segundo, el deber de adecuada custodia de todos los documentos, escritos, traslados y actuaciones que se derivan de la relación contractual y actuación profesional y, también con mayor intensidad, en el momento de la extinción, la entrega de toda aquella documentación al cliente (...)

no informó de los mismos a su cliente, especialmente en el momento en que se extinguieron por decisión de la primera, así como tampoco le devolvió la documentación («los expedientes»). Jurídicamente, la calificación de estos hechos no puede ser otra que el incumplimiento de la obligación de fidelidad (...) En cuanto a la devolución de expedientes: es clara la obligación de hacerlo por parte de quien -como el demandado- los retiene una vez extinguida la relación contractual de prestación de servicios y si bien la venia es una «regla de cortesía» como dice el primer párrafo del artículo 33.1 del aludido Estatuto, no es una norma que impida el cumplimiento de preceptos del Derecho Civil, ni, mucho menos, que sirva como arma de coacción frente al cliente que, tras la extinción del contrato, precise y se reclame información y devolución de documentación (sentència de 25 de març 1998 [RJ 1998/1651]) ”.

II.5 Casos de no responsabilitat de l'advocat

Realitzat un estudi succint de la jurisprudència relativa a la responsabilitat civil de l'advocat, hi ha supòsits que no s'estimen pels nostres tribunals. En aquest sentit l'estudi s'ha de completar amb l'aportació i exposició de casos en els quals no s'estima la responsabilitat de l'advocat.

La Sentència del Tribunal Suprem de data 23 de febrer de 2010 (RJ 2010/4341) és un bon exponent de la no responsabilitat de l'advocat. En aquest cas s'identifica incorrectament la finca sobre la qual s'exercita l'acció de reivindicació. Tanmateix, tampoc s'acredita la possessió de la finca ni la titularitat del bé. Per aquests motius la demanda va ser desestimada i els demandants conseqüentment van perdre la possessió de tres parcel·les. Els clients al·leguen que trobant-se la zona en un procés de reparcel·lació l'advocat no va exposar suficientment els fets i no va plasmar-ho de forma gràfica. Així mateix, apunten que *a posteriori* no es va aportar ni la *confessio* com a prova, nogensmenys aquesta no sol donar resultats positius. En aquest sentit en cassació se'ls diu que fins i tot probablement els hagués estat perjudicial la *confessio* malgrat no poder conèixer el resultat final¹¹⁷. Amb tot això anterior, s'agreuja la qüestió degut a que l'advocat es trobava realment en una posició privilegiada, doncs havia actuat anteriorment com a lletrat urbanístic de l'Ajuntament on es trobaven ubicades les finques en qüestió. Una de les pretensions en un posterior recurs és una nova valoració de les proves practicades. En aquest sentit la Jurisprudència argumenta que no és possible una nova valoració i la Sentència del Tribunal Suprem de data 23 de febrer de 2010 (RJ 2010/4341) en el seu fonament de dret vuitè estableix:

“Sobre la infracción de los arts. 209 y 316 LEC. Se basa en parte del interrogatorio del recurrido no en su totalidad. Se omiten algunas preguntas realizadas por los propios recurrentes así como las realizadas por los demandados. Además, no se analizan el resto de pruebas practicadas por lo que decae el motivo. Cita la STS de 13/11/08 según la cual las reglas de valoración de la prueba son normas reguladoras del juicio fáctico de la sentencia civil por lo que al amparo de este motivo no puede pretenderse que se valoren de nuevo las pruebas practicadas. Lo que se pretende es que se realice una nueva valoración de la prueba lo que está vedado por la jurisprudencia (sentència de 23 de febrer de 2010 [RJ 2010/4341]) ”.

¹¹⁷ La sentència en qüestió, de data 23 de febrer de 2010 (RJ 2010/4341) estableix que en el marc de les suposicions: *“supone entrar de lleno en el resbaladizo e inadmisibile campo de las conjeturas” (sentència de 23 de febrer [RJ 2010/4341]) ”.*

Malgrat l'anterior, si bé és cert que no va quedar provat, és necessari atendre a la relació causal d'aquesta no provació i el dany sofert pels clients. En aquest sentit, es posen de manifest les dificultats externes de la pròpia naturalesa de la situació. La dificultat en les que d'acord amb el que estableix la sentència 23 de febrer de 2010 (RJ 2010/4341) es troben els subjectes per identificar correctament les finques, inclús pels propis -suposats- propietaris:

“En el caso examinado la sentencia recurrida deja establecido que la desestimación de la demanda no fue debida a las omisiones o errores del abogado demandado, sino a circunstancias objetivas relacionadas con la dificultad de identificación de las fincas que se reclamaban y con la complejidad del procedimiento de reparcelación por el que se habían visto afectadas; y a circunstancias subjetivas relacionadas con el reconocimiento por parte de los demandantes de la ubicación física de dichas fincas. En consecuencia, debe llegarse a la conclusión de que los razonamientos de la sentencia recurrida sobre la inexistencia de negligencia por parte del abogado en la defensa de sus clientes carece de relevancia frente a la afirmación, fundada en datos fácticos que la sentencia obtiene de una valoración de los diversos elementos de prueba, de la inexistencia de oportunidades frustradas de obtener éxito en el proceso (sentència de 23 de febrer de 2010 [RJ 2010/4341]) ”.

Conseqüentment, malgrat no quedar efectivament provats els fets constituents de l'acció exercitada, no necessàriament té perquè ser degut a una actuació negligent de l'advocat. En aquest cas es deu a factors externs com la complexitat de la situació i el propi desconeixement dels mateixos actors¹¹⁸. Així, queda demostrat que malgrat l'advocat incorri en errors aquests no tenen perquè comportar automàticament una qualificació del seu comportament com a *negligent*, ja sigui perquè no es pot posar en evidència la seva imperícia o deixadesa o inclús perquè aquesta suposada deixadesa hagi estat per instruccions del client. En aquesta línia es pot parlar d'una interrupció del nexa causal per part del mateix client, per no haver aportat informació suficient i necessària. PARRA LUCÁN estableix:

Puede interrumpir el nexo causal la intervención de un tercero e, incluso, la propia víctima del daño, con su comportamiento. La responsabilidad, entonces, queda excluida y, en algún caso, si no se ha llegado a interrumpir el nexo causal, sino que la conducta del tercero o la de la propia víctima han contribuido a la producción del daño sin erigirse en la única causa del mismo, se modera la responsabilidad del agente.

¹¹⁸ En aquest sentit CRESPO MORA sosté que el deure d'informació no és només de l'advocat sinó també del client, per tal que l'advocat pugui dur a terme el que se li encomana de la millor manera possible. El client té la càrrega de col·laborar amb l'advocat. *Op. Cit.* p. 180.

L'advocat és el qui coneix de Dret i gaudeix d'independència i llibertat en l'exercici, però queda limitat per les instruccions del client en el marc de la seva actuació. En aquest sentit la sentència continua:

“no cualquier error en que incurra el abogado en la ejecución de la prestación constituye incumplimiento sino aquél que ponga de relieve una evidente impericia o descuido del profesional en el tratamiento o resolución de un problema de carácter técnico (...) El abogado goza de independencia y libertad en la conducción del asunto que se le ha confiado respetando las instrucciones del cliente que delimitan su marco de actuación (sentència de 23 de febrer de 2010 [RJ 2010/4341]) ”.

Malgrat advertència prèvia de l'advocat, s'ha de considerar l'acció i decisió del client. La Sentència del Tribunal Suprem de data 26 de maig de 2006 (RJ 2006/3171) n'és un bon exponent ja que el client havia ordenat la presentació de demanda per reclamació de danys i perjudicis quan l'acció ja estava prescrita. En aquest sentit, la responsabilitat de l'advocat és improcedent ja que és culpa exclusiva de la víctima i en el fonament de dret primer la sentència estableix:

“El ahora recurrente interpuso demanda, turnada el 31 de diciembre de 1997, contra el letrado citado y las dos compañías aseguradoras que han quedado reseñadas, basada en el incumplimiento por el abogado de sus deberes profesionales, al que se responsabiliza de haber dado lugar a la prescripción de la acción civil, [...]. Pues bien, el motivo ha de ser desestimado. La aplicación al caso del artículo 26 de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios no es posible ni en hipótesis, pues parte dicho precepto del presupuesto consistente en que el que presta el servicio haya provocado un daño al consumidor o usuario, y en el presente supuesto tal premisa no concurre, por la sencilla razón de que no se ha estimado acreditada la contratación de los servicios del letrado –el encargo– para el ejercicio de la acción civil, esto es, no está probada la propia prestación de servicios pretendidamente causante del daño por transcurso del plazo de prescripción, pues se estima probado que no es hasta marzo de 1995, una vez transcurrido el plazo de prescripción para el ejercicio de la acción basada en la responsabilidad extracontractual, cuando se encarga el ejercicio de la acción civil (sentència de 26 de maig de 2006 [RJ 2006/3171])¹¹⁹ ”.

Tampoc hi haurà responsabilitat civil en el cas que el client davant d'un resultat inesperat pretengui fer responsable del resultat obtingut a l'advocat. De ser així sempre hi hauria un advocat responsable. La Sentència del Tribunal Suprem de data 9 de març de 2011 (RJ 2011/4250) en el seu fonament setè estableix:

¹¹⁹ En aquest cas el tribunal també al·lega i posa èmfasis en la qüestió que ni tant sols es podia demostrar en aquell moment que existís cap encàrrec al lletrat per actuar ja que no va ser possible acreditar-ho. Per aquest motiu sol ser útil el *full d'encàrrec*.

“ambas sentencias coinciden en destacar que no puede tenerse por negligente el no interponer recurso contra la denegación de una prueba; ni se ha acreditado la inexactitud del informe forense ni, lo que es más importante, obran en autos o en la sentencia impugnada elementos de juicio para sostener que de haber recurrido tal denegación se le habría concedido la nueva revisión forense y que el resultado hubiera sido distinto. Es una reconstrucción interesada del resultado que hubiera querido el recurrente de cuya falta de consecución no puede hacer responsable al abogado sentència de 9 de març [RJ 2011/4250]”.

Tenint en consideració que el nexa causal és un requisit i element necessari per la responsabilitat civil de l'advocat el fet de no poder provar el nexa causal entre el dany sofert i l'actuació suposadament antijurídica de l'advocat provoca la no responsabilitat de l'advocat. En aquest sentit és un bon exemple la Sentència del Tribunal Suprem de data 31 de març de 2010 (RJ 2010/4353)¹²⁰ en la qual queda desestimada la responsabilitat de l'advocat degut a que el client no ha pogut provar l'entrega de documents necessaris per aportar com a prova. S'apunta a una pèrdua d'aquests documents per part de l'advocat una vegada el client ja els hi havia entregat. No obstant, en tant que el client no pot al no pot provar el nexa causal, la suposada responsabilitat de l'advocat al·legada pel client serà desestimada.

Per tot l'anterior, queda reflectit que la falta d'informació per part del client, la complexitat de la situació juntament també amb la falta d'aportació informació per part del client, les instruccions del client malgrat advertència prèvia de l'advocat, l'obtenció d'un resultat inesperat pel client i la falta de prova del nexa causal provoquen la no responsabilitat civil de l'advocat.

Els elements i requisits necessaris per distingir la responsabilitat civil de l'advocat en cada cas particular són l'existència prèvia d'una relació contractual, una actuació antijurídica de l'advocat fruit de la falta de diligència dels seus deures, un dany ocasionat al client i el nexa causal eficient entre la conducta de l'advocat i el dany sofert pel client. En aquest sentit, en tant que aquests elements necessaris es donen en els casos de l'epígraf *II.4 Actes de l'advocat generadors de responsabilitat civil: casuística* sí que s'estima la responsabilitat civil de l'advocat. No obstant, en els casos presentats en aquest epígraf *II.5 Casos de no responsabilitat de l'advocat* en tant que no s'ha pogut provar algun dels elements i requisits de la responsabilitat de l'advocat, aquesta no ha estat estimada.

¹²⁰ Són també bons exponentes les Sentències del Tribunal Suprem de data 14 de desembre de 2005 (RJ 2006/1225) i la de 14 de juliol de 2005 (RJ 2005/6701).

III. *Lex artis* i la responsabilitat civil de l'advocat

III.1 Concepte de *lex artis*

Del concepte de *lex artis* la jurisprudència estableix que és l'expressió que s'utilitza per referir-se a si una tasca desenvolupada per un professional s'ajusta o no a les regles pertinents d'aquest. Així ho estableix en el seu fonament de dret primer la Sentència de l'Audiència Provincial de Santa Cruz de Tenerife de data 17 de gener de 2008 (JUR 2008/115547)

"La expresión "lex artis" (ley del arte o regla de la técnica de actuación de la profesión de que se trate) ha venido empleándose para referirse a un cierto sentido de apreciación en torno a si la tarea desempeñada por un profesional se ajusta o no a lo que marcan las reglas técnicas pertinentes (sentencia de 17 de gener de 2008 [JUR 2008/115547])".

Martínez-Calcerrada seguint amb l'anterior Sentència defineix la *lex artis* de la següent manera:

*Conjunto de prescripciones que marca las pautas de ejercicio de cada profesión, de conformidad con los saberes y conocimientos científicos adquiridos, la experiencia o pericia del trabajo desplegado, amén la diligencia o probidad proyectadas en aquel determinado sector de la actividad económica, en relación ya con el concreto acto ejecutado*¹²¹.

III.2 *Lex artis* com a contingut propi de l'advocat

En el marc de la responsabilitat de l'advocat un dels elements necessaris és l'actuació antijurídica d'aquest en el compliment del seu encàrrec. Per tant, degut a que aquesta *lex artis*, que literalment és "*llei de l'art*", és el conjunt d'obligacions i actuacions que s'esperen de l'advocat en les seves actuacions com a tal en tant que professional¹²², ajudarà a determinar si efectivament hi ha o no responsabilitat. Per aquest motiu, s'espera de l'advocat que en posar els mitjans necessaris en allò encomanat pel client consideri la jurisprudència, fonamenti fàctica i jurídicament, que proposi diligentment totes les proves possibles i la seva pràctica, atengui als terminis legals, entre d'altres. En definitiva, s'espera que actuï amb la major perícia possible

¹²¹ MARTÍNEZ-CALCERRADA, L.: *La responsabilidad civil profesional*. Madrid: Colex, 1996, p. 17.

¹²² Cfr. STS de data 15 de febrer de 2008 (RJ 2008/2670): "[reglas del 'oficio] , esto es, de las reglas técnicas de la abogacía comúnmente admitidas y adaptadas a las particulares circunstancias del caso (sentencia de 15 de febrer [RJ 2008/2670])".

en tant que freqüentment aquesta relació es constitueix en base a l'“*intuitu personae*”. El client confia a l'advocat la seva *sort* i probabilitats de que allò que es *troba en joc* prosperi.

Així, la *lex artis* passa necessàriament a ser continguda per les obligacions contractuals de l'advocat, independentment de la qualificació del contracte que vincula als dos subjectes, tal i com estableix la Sentència del Tribunal Suprem de 8 de febrer de 2007 (RJ 2007/945):

“En cuanto ésta sea de mero complemento de la anterior, acercaría su quehacer, pero siempre partiendo del contrato de arrendamiento de servicios, al contrato de mandato. Pero ello no propicia otra consecuencia distinta a la solución aquí adoptada por los Órganos judiciales de instancia, dado que la confianza, el cumplimiento de la “lex artis” (fruto de la elección del profesional por el cliente), la limitación de la actuación a la debida, y a las demás exigencias deontológicas (honestidad, integridad moral y demás atributos exigibles a su noble función), son aplicables en uno y otro contrato (sentència de 8 de febrer de 2007 [RJ 2007/945])”.

Els Il·lustres Col·legis d'Advocats vetllen també pel seu compliment, establint departaments o comissions relatives a la deontologia professional¹²³ i principis rectors propis adaptats a cada territori¹²⁴. En aquests departament és on es poden adreçar reclamacions contra advocats per la seva actuació professional¹²⁵. Tota aquesta informació és pública i es pot trobar a les pàgines web dels Il·lustres Col·legis d'Advocats. En aquest cas es pren com a exponent el que estableix l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Vic (ICAVic)¹²⁶ en relació amb el seu compromís:

L'Advocat, per tant, està obligat a respectar els principis ètics i deontològics de la professió, havent d'estar presidida la seva actuació professional per l'honradesa, la rectitud, la lleialtat i la diligència, resultant per a això indispensable preservar la independència i els drets de l'advocat, inherents a la seva funció social. La Comissió de Deontologia de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Vic, adquireix, entre altres, el compromís de vetllar per la recta aplicació i compliment d'aquest codi, adaptant-lo a les normes específiques del nostre àmbit territorial, divulgant-lo, i garantint una bona aplicació del mateix

¹²³ L'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona (ICAB) compta amb la *Comissió de Deontologia Professional*: <<<http://www.icab.cat/?go=d7f092babe5a485eb8cdde0eba01701d9823666c84a13259b49f706c8617be928641f19f1115947b98ceaf5edce1cb8e6e7b6764509b4fd3>>>.

¹²⁴ Es poden consultar els principis rectors de l'ICAB a: <<<http://www.icab.cat/files/242-322480-DOCUMENTO/principis-rectors-deontologia.pdf>>>

¹²⁵ Consultar en línia:

<http://www.icab.es/?go=eaf9d1a0ec5f1dc58757ad6cfdacedba226659b1711a0f95f4580195f079af76cf058673ec70d51>.

¹²⁶ Consultar en línia: <<http://www.icavic.cat/txt_deontologia.php>>.

Es reclama que l'advocat cooperi amb la Justícia; compleixi amb el deure d'informació al client; encarrili l'acció davant la jurisdicció corresponent; compleixi les lleis processals; els terminis ja siguin substantius o processals; fonamenti legalment, en base a la jurisprudència i també fàcticament¹²⁷; aporti adequadament les proves i la seva pràctica; assisteixi a la vista; dugui a terme el que se li encarregui amb la major diligència possible; compleixi amb el seu deure de fidelitat; guardi el secret professional; torni la documentació al client; així com que compleixi amb les normes legals, estatutàries i deontològiques, i dels acords dels diferents Col·legis d'Advocats¹²⁸.

No obstant, la jurisprudència no ha estat capaç de determinar amb precisió i efectivitat quins són aquests deures que s'esperen de l'advocat en el marc de les seves actuacions professionals. Una bona exposició n'és la Sentència del Tribunal Suprem de data 15 de febrer de 2008 (RJ 2008/2670) que estableix:

“Se han perfilado únicamente a título de ejemplo algunos aspectos que debe comprender el ejercicio de esa prestación: informar de la gravedad de la situación, de la conveniencia o no de acudir a los tribunales, de los costos del proceso y de las posibilidades de éxito o fracaso; cumplir con los deberes deontológicos de lealtad y honestidad en el desempeño del encargo; observar las leyes procesales, y aplicar al problema los indispensables conocimientos jurídicos (sentència de 15 de febrer de 2008 [RJ 2008/2670])”.

La jurisprudència va conformant un cos de deures i obligacions propis de l'advocat en el marc del seu exercici. No obstant, hi ha altres normes reguladores de l'advocacia en l'ordenament jurídic que també senyalen deures o comportament propis dels professionals que intervenen en plets o causes. A saber: la Llei Orgànica

¹²⁷ En aquest sentit també es pot incloure el deure de preguntar sobre informació necessària al client i que aquest no ha comentat a l'advocat pel motiu que sigui.

¹²⁸ Aquesta darrera qüestió d'acord amb allò previst a l'article 31 de l'Estatut General de l'Advocacia Espanyola, aprovat pel Reial Decret 658/2001, de 22 de juny: “*Son también deberes generales del abogado: A. Cumplir las normas legales, estatutarias y deontológicas, así como los acuerdos de los diferentes órganos corporativos. B. Mantener despacho profesional abierto, propio, ajeno o de empresa, en el territorio del Colegio en cuyo ámbito esté incorporado y ejerza habitualmente su profesión. C. Comunicar su domicilio y los eventuales cambios del mismo al Colegio al que esté incorporado.*”.

del Poder Judicial (LOPJ art. 542¹²⁹) o a la Llei d'Enjudiciament Civil (LEC art. 247¹³⁰).

Degut a que aquesta *lex artis* conté els deures del bon actuar de l'advocat, en certa mesura ajuda a qualificar allò dut a terme per l'advocat en vistes a una eventual responsabilitat civil d'aquest d'acord amb la jurisprudència. La Sentència del Tribunal Suprem de data 8 d'abril de 2003 (JR 2003/2956) és un bon exponent de l'anterior tesi i així en el seu fonament de dret quart estableix:

“da lugar a que deba ser contemplada desde diferente punto de vista, ponderando si se han desarrollado todas aquellas actuaciones que corresponden a la llamada lex artis, es decir, al patrón de comportamiento que en el ámbito profesional de la abogacía se considera revelador de pericia y el cuidado exigibles para un correcto ejercicio de la misma, en cuanto responde a aquel nivel de conocimiento de los preceptos legales y de la jurisprudencia que los interpreta que resulta imprescindible para poder reclamar ante los tribunales la tutela efectiva de los intereses legítimos de los ciudadanos [sentència de 8 d'abril de 2003 [JR 2003/2956]]”.

Aquest deure de diligència aplicable no només és exigible en el marc d'allò judicial, sinó també en les qüestions de caràcter extrajudicial, perquè en definitiva, es tracta d'un professional.

¹²⁹ Art. 542 LOPJ: “1. Corresponde en exclusiva la denominación y función de abogado al licenciado en Derecho que ejerza profesionalmente la dirección y defensa de las partes en toda clase de procesos, o el asesoramiento y consejo jurídico. 2. En su actuación ante los juzgados y tribunales, los abogados son libres e independientes, se sujetarán al principio de buena fe, gozarán de los derechos inherentes a la dignidad de su función y serán amparados por aquéllos en su libertad de expresión y defensa. 3. Los abogados deberán guardar secreto de todos los hechos o noticias de que conozcan por razón de cualquiera de las modalidades de su actuación profesional, no pudiendo ser obligados a declarar sobre los mismos”.

¹³⁰ Art. 247 LEC: “1. Los intervinientes en todo tipo de procesos deberán ajustarse en sus actuaciones a las reglas de la buena fe. 2. Los tribunales rechazarán fundadamente las peticiones e incidentes que se formulen con manifiesto abuso de derecho o entrañen fraude de ley o procesal. 3. Si los Tribunales estimaren que alguna de las partes ha actuado conculcando las reglas de la buena fe procesal, podrán imponerle, en pieza separada, mediante acuerdo motivado, y respetando el principio de proporcionalidad, una multa que podrá oscilar de ciento ochenta a seis mil euros, sin que en ningún caso pueda superar la tercera parte de la cuantía del litigio. Para determinar la cuantía de la multa el Tribunal deberá tener en cuenta las circunstancias del hecho de que se trate, así como los perjuicios que al procedimiento o a la otra parte se hubieren podido causar. En todo caso, por el Secretario judicial se hará constar el hecho que motive la actuación correctora, las alegaciones del implicado y el acuerdo que se adopte por el Juez o la Sala. 4. Si los tribunales entendieren que la actuación contraria a las reglas de la buena fe podría ser imputable a alguno de los profesionales intervinientes en el proceso, sin perjuicio de lo dispuesto en el apartado anterior, darán traslado de tal circunstancia a los Colegios profesionales respectivos por si pudiera proceder la imposición de algún tipo de sanción disciplinaria. 5. Las sanciones impuestas al amparo de este artículo se someten al régimen de recursos previstos en el Título V del Libro VII de la Ley Orgánica del Poder Judicial”.

III.2.1 Codis deontològics de l'advocacia

Els principis i el bon actuar que es pressuposa i s'espera de l'advocat en la marxa de les obligacions contractuals a les que es compromet es veuen completats pels Codis deontològics de l'advocacia. A dia d'avui comptem concretament amb els Codi Deontològic de l'Advocacia Catalana (CDAC), de l'Advocacia Espanyola (CDAE) i de l'Advocacia Europea (CDAUE); així com amb l'Estatut General de l'Advocacia Espanyola (EGAE) aprovat pel Reial Decret 658/2001, de 22 de juny¹³¹ i la Carta de Principis Essencials de l'Advocat Europeu (CPEAE).

L'Estatut General de l'Advocacia Espanyola preveu en els articles 42¹³² i 43¹³³ un marc específic que ha de regir en les relacions de l'advocat. Ja sigui tant amb les parts, com amb la part per ell defensada i la part contrària respectivament. Per la part defensada per ell ha de *complir la missió de defensa amb el màxim zel i diligència guardant el secret professional*, a més, totes aquelles activitats que comportin aquesta defensa les haurà de dur a terme amb diligència atenent les exigències tècniques, deontològiques i ètiques. Caldrà que l'advocat s'identifiqui a fi que pugui assumir una eventual responsabilitat, ja sigui civil, penal o deontològica, inclús en el cas de prestar els seus serveis per compte d'un tercer, per exemple, en el cas de les asseguradores. Pel que fa en relació a la part contrària, es constitueix una obligació per l'advocat el tracte considerat i cortès així com abstenir-se d'actes determinants de lesió injusta.

Els Codis Deontològics de l'advocacia preveuen qüestions relatives a la relació de l'advocat amb el client, amb la part contrària, entre advocats i amb la mateixa

¹³¹ V. art. 4.1.i. EGAE inclou com a funció dels Col·legis d'Advocats l'assegurament obligatori de la responsabilitat civil professional: "1. Son funciones de los Colegios de Abogados, en su ámbito territorial: (...) i. Organizar y promover actividades y servicios comunes de interés para los colegiados, de carácter profesional, formativo, cultural, asistencial, de previsión y otros análogos, incluido el aseguramiento obligatorio de responsabilidad civil profesional cuando legalmente se establezca". En aquesta mateixa línia l'article 3.9 del Codi de deontologia dels advocats de la Unió Europea: "Los Abogados deberán tener en todo momento un seguro de responsabilidad profesional contra reclamaciones por una cuantía razonable, habida cuenta de la naturaleza y del alcance de los riesgos en los que puede incurrir en el desempeño de su actividad".

¹³² Art. 42 EGAE: "1. Son obligaciones del abogado para con la parte por él defendida, además de las que se deriven de sus relaciones contractuales, el cumplimiento de la misión de defensa que le sea encomendada con el máximo celo y diligencia y guardando el secreto profesional. 2. El abogado realizará diligentemente las actividades profesionales que le imponga la defensa del asunto encomendado, ateniéndose a las exigencias técnicas, deontológicas y éticas adecuadas a la tutela jurídica de dicho asunto y pudiendo auxiliarse de sus colaboradores y otros compañeros, quienes actuarán bajo su responsabilidad. 3. En todo caso, el abogado deberá identificarse ante la persona a la que asesore o defienda, incluso cuando lo hiciera por cuenta de un tercero, a fin de asumir las responsabilidades civiles, penales y deontológicas que, en su caso, correspondan".

¹³³ Art. 43 EGAE: "Son obligaciones del abogado para con la parte contraria el trato considerado y cortés, así como la abstención u omisión de cualquier acto que determine una lesión injusta para la misma".

administració de la justícia. Així mateix, ressaltar la recomanació de l'ús de *fulls d'encàrrec* per tal de plasmar des de bon començament les característiques del servei, com dels honoraris¹³⁴; també es preveuen qüestions relatives a les provisions de fons. D'aquesta forma, i juntament amb l'acceptació del full d'encàrrec, poden servir per provar l'existència de la relació prèvia. Relació prèvia que és necessària per provar la responsabilitat civil contractual de l'advocat.

Al mateix temps, els Còdis Deontològics compten amb la previsió d'altres deures de caràcter més sensible com el secret professional o la llibertat tant del client com de l'advocat, i en el Codi de l'advocacia catalana inclús s'inclou la responsabilitat disciplinària per incompliment de la normativa deontològica col·legial, independentment de l'eventual responsabilitat, civil o penal, de l'advocat. Per tant, els Còdis Deontològics suposen uns deures fonamentals en l'exercici de la professió per tots els advocats en el marc de la funció social que tenen els advocats en un Estat de Dret. Tot això amb independència, llibertat, bona fe, deure de guardar el secret professional, respectant les incompatibilitats i la competència deslleial, amb confiança i integritat. Finalment, en tots ells es preveu la qüestió de la responsabilitat professional i la necessitat de la cobertura de la responsabilitat civil¹³⁵, ja sigui amb la cobertura mitjançant assegurança o mitjans propis¹³⁶. Així mateix, per una major seguretat jurídica si es presta serveis a un Estat Membre diferent al que s'està incorporat caldrà complir amb les disposicions relatives a la qüestió de la cobertura de la responsabilitat civil d'acord amb allò exigint a aquest Estat Membre d'origen i al Col·legi Professional que l'aculli.

Aquesta és doncs la funció del Codi Deontològic de l'Advocacia Europea (CDAUE), ja que pretén resoldre conflictes en cas de prestació de serveis a un altre Estat Membre. A més, la Carta de Principis Essencials de l'Advocat Europeu

¹³⁴ Senyalar que en aquest sentit hi ha Jurisprudència relativa al cobrament d'honoraris en el cas d'haver-hi responsabilitat civil de l'advocat. Un exponent n'és la Sentència del Tribunal Suprem de data 23 d'octubre de 1995 (RJ 1995/7649)

¹³⁵ D'acord amb l'article 73 de la Llei 50/1980, de 8 d'octubre del Contracte d'Assegurança: "*Por el seguro de responsabilidad civil el asegurador se obliga, dentro de los límites establecidos en la Ley y en el contrato, a cubrir el riesgo del nacimiento a cargo del asegurado de la obligación de indemnizar a un tercero los daños y perjuicios causados por un hecho previsto en el contrato de cuyas consecuencias sea civilmente responsable el asegurado, conforme a derecho*"

¹³⁶ En aquesta línia i en el marc de l'assegurança per responsabilitat civil de l'advocat CRESPO MORA apunta que un auge en aquestes assegurances pot provocar una deixadesa de l'advocat degut al síndrome *del asegurado a todo riesgo*. Per contra, l'autora apunta que un augment i una tendència doctrinal a proliferar la responsabilitat de professionals pot provocar un no risc en les actuacions de defensa dels advocats. *Op. cit.* p. 36. En aquest sentit, i en relació a les assegurances de responsabilitat civil professional, el treball deixa una via oberta a la investigació.

(CPEAE)¹³⁷ ho complementa amb l'aportació d'un recull de deu principis comuns presents en el conjunt d'ordenament nacionals dels advocats dels Estats Membres. A saber: la independència de l'advocat; la confidencialitat i el secret professional; la prevenció de conflictes d'interessos; la dignitat, l'honor i la integritat; la lleialtat i respecte al client; la probitat en matèria d'honoraris; la competència professional; el respecte de la confraternitat; el respecte a l'Estat de Dret i la contribució a la bona administració de la Justícia; i, la pròpia regulació de la seva professió.

Totes aquestes previsions anteriors, presents en diferents punts de l'ordenament jurídic, configuren les normes reguladores de l'exercici de la professió, juntament amb d'altres que es troben en diferents punts de l'ordenament jurídic. Per aquest motiu, s'espera del col·lectiu professional dels advocats que en el seu exercici les seves prestacions estiguin orientades per totes aquestes previsions a fi d'evitar eventual responsabilitat civil. Nogensmenys, hi ha normes socials implícites que no fa falta que siguin contingudes per cap norma positiva.

¹³⁷ Aprovada per la Sessió Plenària del Consell de l'Advocacia Europea (CCBE) el passat 24 de novembre de 2006.

Conclusions

La responsabilitat civil és la resposta que dóna el Dret Civil a la víctima que ha sofert un dany. Nogensmenys, d'acord amb la Jurisprudència, caldrà distingir certs elements per tal que aquesta responsabilitat civil sigui efectiva i s'estimi.

El marc normatiu de la responsabilitat a Espanya en comparació amb el d'altres Estats –concretament França, Itàlia i Alemanya- és similar en el sentit que tots ells compten amb la distinció de responsabilitat contractual i extracontractual. No obstant, cadascun amb les seves peculiaritats. La unitat de culpa civil a França no és possible (*non cumul*).

Nogensmenys, el Codi Civil espanyol queda avui pràcticament obsolet, ja que pel moment no preveu els *Principis de Dret Europeu de la Responsabilitat Civil* (PETL). A Alemanya i França ja s'han fet les pertinents adaptacions a la regulació pròpia. Tot i així, a Espanya pel moment el Tribunal Suprem ho ve ja aplicant des de l'any 2005 i així es reflexa a la seva Jurisprudència.

La relació -o la no relació prèvia- entre els subjectes és el que permetrà determinar si la responsabilitat és contractual o extracontractual. En el marc concret de la responsabilitat civil de l'advocat aquesta és contractual, ja que existeix una relació prèvia entre l'advocat i el client. Els vincula un contracte d'arrendament de serveis.

De la qualificació de la responsabilitat en deriven conseqüències diferents. El termini de prescripció és de quinze anys (1964 CC) i de deu anys (121-20 CCCat). En aquest sentit, es pretén posar de manifest que es tracta d'un termini generós pel client, però no per l'advocat. Doncs, en finalitzar la seva prestació de serveis el client encara compta amb un termini de quinze o deu anys per interposar una demanda en concepte de danys i perjudicis demanant l'estimació de responsabilitat civil de l'advocat.

Tot i així ambdues responsabilitats responen a una mateixa finalitat: obtenir el ple rescabament dels danys causats. En aquest sentit es compren la teoria de la *unitat de la culpa civil*, que permet que es reperi el dany a la víctima independentment de la qualificació prèvia que es faci de la responsabilitat mitjançant tècniques processals. En aquesta línia es reflexa la tendència jurisprudencial a defensar i protegir a la víctima.

En totes les actuacions de l'advocat s'espera la major diligència i perícia, ja siguin tasques judicials com extrajudicials. En tant que l'actuació de l'advocat en qüestions judicials no finalitza en ell, sinó que en últim terme el resultat final depèn de la interpretació i valoració d'un tercer, el jutge, sovint és complicat determinar i estimar la responsabilitat de l'advocat. Doncs l'advocat no pot respondre per allò que depengui d'un tercer, de ser així en cada procediment hi hauria un advocat que respongués civilment.

Per tal que es determini i sigui efectiva la responsabilitat de l'advocat caldrà, d'acord amb la Jurisprudència, provar primerament l'existència anterior d'una relació contractual, és a dir que vertaderament el client li ha fet un encàrrec a l'advocat. En aquest sentit és interessant la previsió del full d'encàrrec i l'acceptació d'aquest.

A més, caldrà que el client, que és qui suposadament ha sofert un dany, provi el següent: a) una acció o omissió il·lícita per part de l'advocat atribuïbles a una falta de diligència, b) la realitat i constatació d'un dany; c) i un nexa causal entre l'acció o omissió il·lícita i el dany sofert per la víctima; d) la realitat dels perjudicis causats amb el dany.

Del succint anàlisi jurisprudencial s'han distingit els següents grups de casos en els quals s'estima efectivament la responsabilitat de l'advocat: transcurs de terminis, tant processals com substantius; error en la jurisdicció; omissió d'elements rellevants, ja sigui algun document important com a prova o algun element de la pètitia; falta d'assistència o no personar-se; qüestions relatives al Registre de la Propietat; i la no devolució de la documentació entregada pel client. De l'anterior classificació podem observar prestacions tant judicials com extrajudicials, encara que són majoritàriament les primeres, i també prestacions accessòries. Nogensmenys, els casos de responsabilitat per part de l'advocat solen ser en general força flagrants i freqüentment tenen lloc per una deixades de l'advocat. A més, probablement es demostrï certa falta d'organització i gestió del temps.

Pel que fa a casos en els quals no s'estima la responsabilitat de l'advocat, senyalar que és per la complexitat de la situació, per falta de prova del nexa causal entre el dany i l'acte o omissió de l'advocat o per actuacions del client. Ja sigui per no aportar a l'advocat la informació suficient, perquè malgrat les indicacions de l'advocat el client ha volgut seguir endavant o perquè el tribunal ha considerat que havia interposat la demanda contra l'advocat en tant que el resultat obtingut era no desitjat ni esperat pel client. Serà important doncs provar la seva imperícia i

deixadesa per tal que aquesta prosperi de forma efectiva, ja que sinó és poc probable que s'estimi la responsabilitat de l'advocat.

A posteriori, i havent estat determinada la responsabilitat de l'advocat, cal quantificar i qualificar el dany. Malgrat que aquest no és l'enfocament que s'ha donat al treball, atenent a la jurisprudència treballada, es determina que és una qüestió difícil en tant que és incert el que hagués valorat i interpretat el tribunal de no haver tingut lloc la falta de diligència.

La *lex artis* -regles de l'ofici o llei de l'art- persegueixen posar de manifest algunes de les actuacions que s'esperen de l'advocat en tant que professional. No obstant, aquestes previsions no queden determinades en forma de *numerus clausus*, tot el contrari, i així ho reconeix la pròpia Jurisprudència. Per una banda, no es redueix l'actuar de l'advocat i, per l'altra, es crea inseguretats jurídica.

Per tot l'anterior es fa palpable l'auge en el que es troba la qüestió de la deontologia professional. A Espanya es recolza amb el nou sistema d'accés a l'advocacia, mitjançant el qual els nous graduats en dret i que vulguin exercir l'advocacia hauran de demostrar coneixements de deontologia professional.

Bibliografia

A) Normatives

Digest.

Codi Civil, Ed. Civitas.

Codi Civil Alemany. BGB

Codi Civil de Catalunya.

Codi Civil Francès. Llei 64-1230, 14 de desembre de 1.964.

Codi Civil Italià. RD 262 de 16 de març de 1.942.

Codi Deontològic de l'Advocacia Catalana. DOGC 3723, de 19 de setembre de 2002.

Codi Deontològic de l'Advocacia Espanyola.

Codi Deontològic de l'Advocacia Europea.

Codi Penal, Ed. Civitas.

Constitució Espanyola 1978, Ed. Tecnos.

Llei 1/2000, de 7 de gener d'Enjudiciament Civil.

Llei 34/2006, de 30 d'octubre d'Accés a les professions d'advocat i procurador del tribunals.

Llei 50/1980, de 8 d'octubre del Contracte d'Assegurança.

Llei Orgànica 8/2003, de 9 de juny del Poder Judicial.

RD 658/2001, de 22 de juny, Estatut General de l'Advocacia Espanyola.

B) Monografies

ALMARGO, J.; CASTILLO, L.; O'CALLAHAN, X. *Responsabilidad civil de las profesiones jurídicas*. Madrid: La Ley, 2010.

CONCEPCIÓN, J.L.; *Derecho de daños*. Bosch, Barcelona, 1997.

CRESPO, Mª C.: *La responsabilidad del abogado en el Derecho Civil*. Navarra: Thomson Civitas, 2005.

DE COSSIO, A.; DE COSSIO, M.; LEÓN-CASTRO, J.: *Instituciones des Derecho Civil. Parte General. Obligaciones y contratos*. Madrid: Civitas, 1991.

DÍEZ-PICAZO, L. *Derecho de daños*. Madrid: Civitas, 1999.

DÍEZ-PICAZO, L.; GULLÓN, A.: *Sistema de derecho civil (Vol II)*. Madrid: Tecnos, 2008.

FERRÁNDIZ, J.R.; O'CALLAGHAN, X.; ROCA, E.: *Responsabilidad civil. Cuestiones generales y su efecto reparador*. Madrid: La Ley, 2010.

HOLGADO, J.; PANISELLO, J.; PUIG, F.; SOSPEDRA, F.J.: *Comentarios al Código Civil de Cataluña*. Navarra: Thomson-Reuters, 2011.

LACRUZ BERDEJO, J.L.; SANCHO REBULLIDA, F.; LUNA SERRANO, A.; DELGADO ECHEVARRÍA, J.; RIVERO HERNÁNDEZ, F.; RAMS ALBESA, J.: *II Derecho de obligaciones*. Madrid: Dykinson.

MARTÍ, J.: *La responsabilidad civil del Abogado y del Procurador*. Barcelona: Bosch Editor, 2009.

MARTÍNEZ-CALCERRADA, L.: *La responsabilidad civil profesional*. Madrid: Colex, 1996.

MEDINA, L.: *La teoría de la pérdida de oportunidad*. Navarra: Thomson Civitas, 2007.

MARTÍNEZ DE AGUIRRE, C i PARRA LUCÁN, M,A.: *Curso de Derecho Civil (II). Derecho de obligaciones*. Madrid: Colex, 2000

PASCUAL, L.; *La responsabilidad extracontractual, aquiliana o delictual*. Barcelona: Bosch, 1992.

REGLERO, L.F.: *Código de responsabilidad civil*. Navarra: Thomson Aranzadi, 2008.

REGLERO, L.F.: *Lecciones de responsabilidad civil*. Navarra: Thomson Aranzadi, 2002.

ROCA, E.: *Derecho de daños*. València: Tirant lo Blanch, segona edició.

C) Articles

ABRIL, J. M. Barcelona: *La prescripción el derecho civil de Cataluña: ¿es aplicable la normativa catalana solamente cuando existe regulación propia de la pretensión que se escribe?* [Consultat en línia: 11 de març de 2012]. Disponible a Internet: <<[HTTP://WWW.INDRET.COM/PDF/817_ES.PDF](http://www.indret.com/pdf/817_es.pdf)>>.

BUFET J. MARTÍ. Barcelona: *Responsabilidad abogados*. [Consultat en línia: 15 de febrer de 2012]. Disponible a Internet: <<<http://www.BUFETEJMARTI.COM/CATEGORY/RESPONS-ABOGADOS.HTML>>>

CRESPO, Mª C.: *La responsabilidad del abogado en el Derecho español: perspectiva jurisprudencial*. Revista de Derecho, Universidad del Norte, 25, pág. 259-287, 2006.

REGLERO, L.F.: *La responsabilidad civil de abogados en la jurisprudencia del Tribunal Supremo*. Revista de responsabilidad civil y seguro, 2007.

MARTÍ, J.: *La responsabilidad <<objetiva>> del abogado en el ejercicio de su profesión*. [Consultat en línia: 27 d'abril de 2012]. Disponible a Internet: <<http://www.asociacionabogadosrcs.org/doctrina/articulo_joaquim_marti_marti.pdf?phpMyAdmin=9eb1fd7fe71cf931d588191bc9123527>>.

MARTÍN-CASALS, M.: *La "modernización" del Derecho de la responsabilidad extracontractual*. [Consultat en línia: 2 d'abril de 2012]. Disponible a Internet: <<<http://www.derechocivil.net/jornadas/APDC-2011-PONENCIA-CASALS.pdf>>>.

MARTÍN-CASALS, M.: *Principis per a una proposta de regulació de la responsabilitat extracontractual per al Codi Civil de Catalunya*. Ponències a les XVI Jornades de Dret català a Tossa. Institut de Dret privat europeu i comparat, Universitat de Girona. Disponible a Internet: <<<http://civil.udg.edu/tossa/2010/textos/pon/4/mmc.htm>>>

MOREO, J.: *La compleja configuración del daño en la responsabilidad civil del abogado*. Barcelona: InDret, Revista para el análisis del Derecho, 2007. Disponible a Internet: <<www.indret.com>>.

PERÁN, J.; *La responsabilidad civil profesional del abogado y su aseguramiento*. Revista Iuris, número 48/març 2001.

D) Sentències

Tribunal Suprem de 30 de desembre de 1.980 (RJ 1980/4815)

Tribunal Suprem de 20 d'octubre de 1.989 (RJ 1989/6947)

Tribunal Suprem de 4 de febrer de 1.992 (RJ 1992/819)

Tribunal Suprem de 18 d'octubre de 1.995 (RJ 1995/75644)

Tribunal Suprem de 23 d'octubre de 1.995 (RJ 1995/7649)

Tribunal Suprem de 17 de novembre de 1.995 (RJ 1995/87635)

Tribunal Suprem de 16 de desembre de 1.996 (RJ 1996/8971)

Tribunal Suprem de 25 de març de 1.998 (RJ 1998/1651)

Tribunal Suprem de 2 de juny de 1.999 (RJ 1999/1651)

Tribunal Suprem de 8 de febrer de 2.000 (RJ 2000/842)

Tribunal Suprem de 12 de febrer de 2.000 (RJ 2000/820)

Tribunal Suprem d'11 de juny de 2.001 (RJ 2001/5674)

Tribunal Suprem de 14 de maig de 2.002 (RJ 2002/4444)

Tribunal Suprem de 30 de desembre de 2.002 (RJ 2003/334)

Tribunal Suprem de 8 d'abril de 2.003 (RJ 2003/2956)

Tribunal Suprem de 12 de desembre de 2.003 (RJ 2003/9285)

Tribunal Suprem de 9 de juliol de 2.004 (RJ 2004/5121)

Tribunal Suprem de 14 de juliol de 2.005 (RJ 2005/6701)

Tribunal Suprem de 14 de desembre de 2.005 (RJ 2006/1225)

Tribunal Suprem de 25 de gener de 2.006 (RJ 2006/206)

Tribunal Suprem de 23 de maig de 2.006 (RJ 2006/5827)

Tribunal Suprem de 26 de maig de 2.006 (RJ 2006/3171)

Tribunal Suprem de 8 de febrer de 2007 (RJ 2007/945)

Tribunal Suprem de 15 de febrer de 2.008 (RJ 2008/2670)

Tribunal Suprem de 14 de maig de 2008 (RJ 2008/3077)

Tribunal Suprem de 23 de febrer de 2.010 (RJ 2010/4341)

Tribunal Suprem de 31 de març de 2010 (RJ 2010/4353)

Tribunal Suprem de 15 de juny de 2.010 (RJ 2010/5151)

Tribunal Suprem de 25 de febrer de 2.011 (AC 2011/1054).

Tribunal Suprem de 9 de març de 2.011 (RJ 2011/4250)

Tribunal Suprem de 27 d'octubre de 2.011 (RJ 2011/7313)

Audiència Provincial de Badajoz de 31 de gener de 2.005 (JUR 2006/12937)

Audiència Provincial de Vizcaya de 8 de març de 2.005 (AC 2005/1383)

Audiència Provincial de Pontevedra de 6 de juny de 2.006 (JUR 2006/202721).

Audiència Provincial de Santa Cruz de Tenerife de 17 de gener de 2008 (JUR 2008/115547)

Audiència Provincial d'Alicante de 26 d'octubre de 2.009 JUR 2010/4476)

Audiència Provincial de Lleida de 5 d'octubre de 2.011 (JUR 2011/408901)

E) Webs

- www.boe.es

- www.westlaw.es

- www.vlex.es

- www.recercat.net

- www.icab.cat

- www.icavic.cat

- www.uam.es

- www.poderjudicial.es

- www.asociacionabogadosrcs.org

Annex

En relació a l'epígraf *II.4 Actes de l'advocat generadors de responsabilitat civil: casuística* (p. 42).

4. Las quejas relativas a las relaciones con abogados y procuradores

Las quejas que se refieren a este bloque han aumentado un 8% respecto de 2009, ascenso que se debe a la subida de las quejas por el derecho a una conducta deontológicamente correcta de los abogados y procuradores, que ha pasado de 52 en 2009 a 116 en 2010. Estas quejas dan lugar al traslado al Colegio profesional correspondiente o, en su caso, a las Comisiones de Asistencia Jurídica Gratuita. Es precisamente el proceso para el reconocimiento del derecho a la justicia gratuita, con particular incidencia de los tiempos de espera o la limitación de números de atención en las grandes ciudades, el aspecto que más reclamaciones acumula: el 58,3 % del total.

<i>Una relación de confianza con abogados y procuradores</i>	<i>Número</i>	<i>Porcentaje</i>
Derecho a una conducta deontológicamente correcta de abogados y procuradores	116	40,3%
Derecho a ser informado por estos profesionales	4	1,4%
Derecho a una justicia gratuita de calidad	168	58,3%
TOTAL GENERAL	288	100%

Font: Memòria Unitat Atenció Ciutadana (UAC) 2011

<<<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Buscadores?text=&categoria=null,null,f2a2cff7b5e2b210VgnVCM100000cb34e20aRCRD>>>